

Peto mnenje o Sloveniji

Svetovalni odbor o
Okvirni konvenciji za
varstvo narodnih
manjšin (ACFC)

Sprejeto 18. maja 2022

ACFC/OP/V(2021)9

Objavljeno 22. 9. 2022

Sekretariat o Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope
F-67075 Strasbourg Cedex
Francija

www.coe.int/minorities

KAZALO

POVZETEK UGOTOVITEV	4
PRIPOROČILA	5
Priporočila za takojšnje ukrepanje	5
Dodatna priporočila	5
Nadaljnje spremljanje poročil	5
POSTOPEK SPREMLJANJA	6
Nadaljnje dejavnosti v zvezi s priporočili iz četrtega mnenja svetovalnega odbora	6
Priprava državnega poročila za peti krog	6
Obisk države in sprejetje petega mnenja	6
UGOTOVITVE PO POSAMEZNIH ČLENIH	7
Področje uporabe (3. člen)	7
Zbiranje podatkov in popis prebivalstva (3. člen)	8
Pravni okvir za varstvo narodnih manjšin (4. člen)	9
Institucionalni okvir za boj proti diskriminaciji (4. člen)	11
Spodbujanje popolne in učinkovite enakosti (4. člen)	12
Ohranjanje ter razvoj manjšinskih identitet, jezikov in kulturne dediščine (5. člen)	14
Medkulturni dialog in medsebojno spoštovanje (6. člen)	15
Sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva (6. člen)	17
Manjšinski radijski in televizijski programi, tiskani in digitalni mediji (9. člen)	18
Uporaba manjšinskih jezikov pri upravnih in sodnih organih (10. člen)	20
Prikaz topografskih oznak v manjšinskih jezikih (11. člen)	21
Medkulturno izobraževanje, usposabljanje učiteljev, učno gradivo (12. člen)	22
Učinkovit dostop do izobraževanja za Rome (12. člen)	22
Poučevanje v manjšinskih jezikih in manjšinskih jezikov (14. člen)	23
Učinkovito sodelovanje v javnih zadevah in procesih odločanja (15. člen)	25
Učinkovito sodelovanje v družbenem in gospodarskem življenju (15. člen)	27
Dvostransko in večstransko sodelovanje (17. in 18. člen)	28

POVZETEK UGOTOVITEV

Področje uporabe

1. Slovenija je okvirno konvencijo ratificirala leta 1998 in še naprej uporablja njene določbe za madžarsko in italijansko narodno manjšino ter romsko narodno manjšino. Od takrat je Slovenija poglobljala svoje politike o narodnih manjšinah. Vendar pa uradno priznanje statusa narodne manjšine, za katero so zaprosili predstavniki nemško govoreče etnične skupine ter albanske, bošnjaške, hrvaške, makedonske, črnogorske in srbske narodne skupnosti, ni bilo doseženo.

Spodbujanje popolne in učinkovite enakosti

2. Število romskih naselij brez dostopa do javnih storitev (vode, elektrike in komunalne ureditve) se od leta 2017 ni zmanjšalo. V nekaterih delih Slovenije neustrezne stanovanjske razmere v segregiranih naseljih še naprej ovirajo vključevanje Romov v družbo ter škodljivo vplivajo na kakovost življenja in dostop do pravic narodnih manjšin. Nujno je treba zagotoviti dostop do osnovne infrastrukture ter zasebnih ali javnih/socialnih stanovanj.

Medkulturni dialog in medsebojno spoštovanje

3. Potreben je celovit pristop k spodbujanju medkulturnega dialoga, zlasti na področju izobraževanja (učni načrti, usposabljanje učiteljev in učna gradiva), kulture in medijev. V splošnem izobraževanju in širši družbi bi bilo treba zagotoviti več informacij o manjšinskih skupnostih v Sloveniji ter njihovi zgodovini, kulturi in prispevku k družbi.

Sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva

4. Število pritožb zaradi sovražnega govora in etnične nestrpnosti se je povečalo. Organi bi morali okrepiti prizadevanja v boju proti stereotipom in predsodkom o manjšinskih skupnostih, ki so izpostavljene sovražnemu govoru. Treba bi bilo obsoditi vse primere sovražnega govora in protimanjšinske retorike v javnih in političnih razpravah ter učinkovito preganjati in kaznovati kazniva dejanja iz sovraštva.

Mediji

5. Javna radiotelevizija oddaja programe v madžarskem, italijanskem in romskem jeziku. Vendar pa sta trajanje in pogostost oddajanja v madžarskem jeziku razmeroma omejena, v romskem pa je to zelo kratko, zato bi ga bilo treba podaljšati. Poleg tega bi morali javni mediji zagotoviti ustrezno televizijsko in radijsko oddajanje v jezikih drugih manjšinskih skupnosti, programi pa bi morali vsebovati informacije o njih, da bi prispevali k povezanosti in medsebojnemu razumevanju.

Uporaba manjšinskih jezikov pri upravnih in sodnih organih

6. Madžarski in italijanski jezik se uporabljata v stikih z organi lokalnih oblasti in pred sodnimi organi. Za reševanje praktičnih pomanjkljivosti bi bilo treba zaposliti več javnih uslužbencev, ki obvladajo te jezike. Poleg tega bi se morali organi posvetovati z romsko narodno manjšino o njihovih potrebah v zvezi z uporabo romskega jezika pri stikih z organi.

Učinkovit dostop do izobraževanja za Rome

7. Organi so sprejeli ukrepe za povečanje vpisa romskih otrok v predšolsko vzgojo. Vendar pa je vključenost Romov v vrtnice še vedno nižja kot v povprečnem prebivalstvu.

Poučevanje v manjšinskih jezikih in manjšinskih jezikov, usposabljanje učiteljev in učna gradiva

8. Izobraževanje v italijanskem jeziku je še naprej na voljo na vseh ravneh. Madžarski jezik se poučuje pri dvojezičnem pouku skupaj s slovenščino. Soglasje je, da je treba ta izobraževalni model izboljšati, med drugim z usposabljanjem učiteljev, ki so sposobni poučevati v madžarskem jeziku.

PRIPOROČILA

9. Svetovalni odbor meni, da lahko sklepne ugotovitve in priporočila služijo kot osnova za resolucijo, ki naj jo Odbor ministrov sprejme v povezavi z izvajanjem okvirne konvencije v Sloveniji.

10. Organe oblasti poziva, naj upoštevajo podrobne ugotovitve in priporočila v tem mnenju svetovalnega odbora. Zlasti bi morali sprejeti naslednje ukrepe za dodatno izboljšanje izvajanja okvirne konvencije:

Priporočila za takojšnje ukrepanje

11. Svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo dostop do pitne vode, komunalne ureditve in elektrike v zadevnih romskih naseljih, spodbujajo enake možnosti Romov pri dostopu do zasebnih in javnih/socialnih stanovanj ter ponudijo ustrezno namestitvev Romom iz naselij, ki jih ni mogoče urediti s predpisi.

12. Svetovalni odbor poziva organe, naj se borijo proti stereotipom in predsodkom o manjšinskih skupnostih, ki so izpostavljene sovražnemu govoru, tudi s kampanjami ozaveščanja za posamezne skupnosti, ter javno obsodijo protimanjšinsko retoriko ter učinkovito preganjajo in kaznujejo vse primere sovražnega govora, tudi v javnih in političnih razpravah.

13. Svetovalni odbor poziva organe, naj spodbujajo ozaveščenost, spoštovanje in razumevanje v zvezi z vsemi manjšinskimi skupnostmi, med drugim s pregledom učnih načrtov, usposabljanjem učiteljev, izobraževalnim gradivom in poslanstvom javne službe radia in televizije ter z zagotavljanjem namenskih sredstev za medkulturne dejavnosti.

Dodatna priporočila¹

14. Svetovalni odbor poziva organe, naj okrepijo pravno varstvo nemško govoreče etnične skupine in novih narodnostnih skupnosti ter razmislijo o možnosti, da jim zagotovijo dostop do ustavno varovanih pravic narodne manjšine in razširijo polno uporabo okvirne konvencije na pripadnike te skupnosti.

15. Svetovalni odbor poziva organe, naj za vsako zadevno manjšinsko skupnost uvedejo in trajno podprejo kulturni program, ki ga predlagajo njeni predstavniki, ter zagotovijo več sredstev, med drugim za pokrivanje upravnih stroškov in delovanja.

16. Svetovalni odbor poziva organe, naj sprejmejo ukrepe za povečanje trajanja in pogostosti oddaj v madžarskem in romskem jeziku v javnih medijih ter naj še naprej podpirajo oddajanje v italijanskem jeziku, vključno z reševanjem pomanjkanja italijansko govorečih novinarjev; svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo, da bodo javni mediji zagotovili ustrezno televizijsko in radijsko oddajanje v jezikih drugih manjšinskih skupnosti.

17. Svetovalni odbor poziva organe, naj si v sodelovanju s predstavniki romske narodne manjšine in družinami še bolj prizadevajo za večjo vključenost romskih otrok v predšolsko vzgojo v splošnem izobraževanju.

18. Svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo ustrezno usposabljanje učiteljev za poučevanje v madžarskem jeziku; Svetovalni odbor poziva organe, naj uvedejo poučevanje v hrvaščini, nemščini in srbsčini kot manjšinskih jezikov ali poučevanje hrvaščine, nemščine in srbsčine kot manjšinskih jezikov ter se posvetujejo s predstavniki drugih novih narodnih skupnosti o njihovih potrebah glede izobraževanja v manjšinskih jezikih.

Nadaljnje spremljanje priporočil

19. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj po objavi tega petega mnenja organizirajo dogodek za nadaljnje spremljanje. Meni, da bi bil nadaljnji pogovor za preučitev ugotovitev in priporočil iz tega mnenja koristen. Prav tako je svetovalni odbor še naprej pripravljen zagotavljati podporo organom za prepoznavanje najučinkovitejših načinov izvajanja priporočil iz tega mnenja.

POSTOPEK SPREMLJANJA

Nadaljnje dejavnosti v zvezi s priporočili iz četrtega mnenja svetovalnega odbora

20. Organi objavljajo mnenja svetovalnega odbora in resolucije, ki jih je sprejel Odbor ministrov o izvajanju okvirne konvencije v Sloveniji, na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve in jih prevajajo v slovenščino, ne pa tudi v manjšinske jezike. Predstavniki narodnih manjšin so imeli priložnost sodelovati pri pripravi petega državnega poročila neposredno prek spletnega portala eDemokracija, ki omogoča vsakemu, da spremlja postopek priprave dokumentov, dokler jih ne obravnava in sprejme vlada.

21. Svetovalni odbor je pri pogovorih s predstavniki manjšin opazil splošno slabo poznavanje pravic, ki jih

¹ Spodnja priporočila so navedena po vrstnem redu ustreznih členov okvirne konvencije.

zagotavlja okvirna konvencija, delovanja njenega mehanizma za spremljanje in vsebine mnenj svetovalnega odbora. S tega vidika svetovalni odbor poziva organe, naj aktivno vključijo predstavnike manjšinskih skupnosti v pripravo državnih poročil in organizirajo nadaljnja srečanja o izvajanju priporočil iz mnenj svetovalnega odbora in resolucij Odbora ministrov.

Priprava državnega poročila za peti krog

22. Peto državno poročilo,² ki ga je bilo treba poslati do 1. julija 2019, smo prejeli 28. februarja 2020.

Obisk države in sprejetje petega mnenja

23. To peto mnenje o izvajanju okvirne konvencije v Sloveniji je bilo sprejeto skladno s prvim odstavkom 26. člena okvirne konvencije in 25. pravilom Resolucije (2019)49 Odbora ministrov.³ Ugotovitve temeljijo na podatkih iz petega državnega poročila, drugih pisnih virih in podatkih, ki jih je svetovalni odbor pridobil od vladnih in nevladnih virov med obiskom v mestih Koper/Capodistria, Maribor, Dobrovnik/Dobronak in Ljubljana od 11. do 14. oktobra 2021. Svetovalni odbor izraža hvaležnost organom za njihovo sodelovanje pred in med obiskom ter po njem, in drugim osebam, ki smo jih srečali med obiskom, za njihove koristne prispevke. Osnutek mnenja, ki ga je odobril svetovalni odbor 2. februarja 2022, je bil poslan slovenskim organom 9. februarja 2022, da podajo svoja stališča skladno s 37. pravilom resolucije (2019)49. Stališča je sekretariat prejel 7. aprila 2022.

24. Več členov okvirne konvencije ni pokritih v tem mnenju. Na podlagi informacij, ki jih ima zdaj na voljo, svetovalni odbor meni, da iz izvajanja teh členov ne izhajajo nobene posebne ugotovitve. Ta izjava ni mišljena kot znak, da so bili zdaj sprejeti ustrezni ukrepi in da se lahko prizadevanja v zvezi s tem zmanjšajo ali celo ustavijo. Nasprotno, svetovalni odbor meni, da obveznosti iz okvirne konvencije zahtevajo stalna prizadevanja organov. Stanje, ki se lahko zdaj šteje za sprejemljivo, ne bo nujno takšno tudi v nadaljnjih krogih spremljanja. In končno, čez čas se lahko izkaže, da smo težave, ki se zdaj zdijo majhne, podcenjevali.

UGOTOVITVE PO POSAMEZNIH ČLENIH

Področje uporabe (3. člen)

25. Področje uporabe okvirne konvencije v Republiki Sloveniji še naprej temelji na listini o ratifikaciji, deponirani leta 1998, po kateri se določbe uporabljajo za pripadnike madžarske in italijanske narodne manjšine (v ustavi poimenovane "narodna skupnost") ter pripadnike romske narodne manjšine (v ustavi poimenovane "romska skupnost").⁴ Nemško govoreča etnična skupina ter albanska, bošnjaška, hrvaška, makedonska, črnogorska in srbska narodna skupnost (v nadaljnjem besedilu: "nove narodne skupnosti")⁵ niso priznane kot narodne skupnosti v ustavi kljub stalnim prošnjam njihovih predstavnikov.⁶

26. Po ratifikaciji okvirne konvencije je Slovenija poglobljala politike, ki se nanašajo na narodne manjšine. Leta 2000 je Slovenija ratificirala Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih kot del "zaveze ... za zaščito narodnih manjšin".⁷ Leta 2001 sta Slovenija in Avstrija podpisali Sporazum o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, ki v 15. členu predvideva izvajanje projektov v korist "pripadnikov nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji".

27. Leta 2011 je Državni zbor sprejel Deklaracijo o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, ki se nanaša na pripadnike novih narodnih skupnosti. Ta deklaracija je potrdila pravico navedenih oseb do samoopredelitve in samoorganiziranja, med drugim za spodbujanje svoje kulture in jezika ter ohranjanje svoje zgodovine. Prav tako je prepoznala odgovornost države, da pomaga ustvarjati pogoje za ohranjanje in razvijanje identitete teh manjšinskih skupnosti, in napovedala, da si bo Slovenija prizadevala vzpostaviti pravni okvir, ki bo zagotavljal podporo za njihove dejavnosti.

28. V vsa poročila o uresničevanju okvirne konvencije so organi vključili informacije o ukrepih v korist pripadnikov nemško govoreče etnične skupine ali novih narodnih skupnosti na tematskih področjih, ki jih pokriva

² ACFC/SR/V(2020)001.

³ Predložitev državnega poročila, ki ga je bilo treba oddati do 1. julija 2019, je urejala resolucija (97)10.

Vendar pa je sprejetje tega mnenja urejala resolucija [CM/Res\(2019\)49](#) o spremenjenem načinu spremljanja skladno s 24. do 26. členom Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin, ki jo je sprejel Odbor ministrov 11. decembra 2019.

⁴ Glej peto državno poročilo, str. 3, in listino o ratifikaciji.

⁵ Peto državno poročilo, str. 45. Pri sklicevanju na vse skupine ali več njih (narodne manjšine, nemško govoreča etnična skupina, nove narodne skupnosti) se uporablja izraz "manjšinske skupnosti".

⁶ Za priznanje nemške manjšine in njenega varstva skladno z okvirno konvencijo so njeni predstavniki zaprosili 23. novembra 1990 in 9. januarja 1998.

Predstavniki albanske, bošnjaške, hrvaške, makedonske, črnogorske in srbske narodne skupnosti so 14. oktobra 2003 sprejeli izjavo, v kateri so zaprosili za priznanje statusa narodne manjšine, pri čemer so omenili tudi okvirno konvencijo.

⁷ Peto državno poročilo, str. 3.

več členov okvirne konvencije.⁸ Vendar pa ta razvoj dogodkov ni privedel do priznanja statusa narodne manjšine dodatnim manjšinskim skupnostim in razširitve področja uporabe okvirne konvencije.

29. Leta 2017 in 2018 so bile parlamentarne pobude za prepoznanje novih narodnih skupnosti kot narodnih manjšin in vzpostavitev pravnega okvira za njihovo finančno podporo neuspešne. Leta 2018 so predstavniki hrvaške narodne skupnosti, nemško govoreče etnične skupine in srbske narodne skupnosti vladi še enkrat predložili "Plan v 20 točkah", v katerem so med drugim vnovič izrazili željo po prepoznanju statusa narodne manjšine in uporabi okvirne konvencije za te manjšinske skupnosti.⁹ Zatem je vseh sedem navedenih manjšinskih skupnosti skupaj predlagalo novo parlamentarno pobudo s ciljem, da bi dosegle priznanje statusa narodne manjšine.

30. Svetovalni odbor ponavlja, da imajo na eni strani države pogodbenice prostor proste presoje v zvezi s področjem uporabe *ratione personae* okvirne konvencije za upoštevanje posebnih okoliščin, ki prevladujejo v njihovi državi. Na drugi strani svetovalni odbor meni, da je del njegovih dolžnosti preučiti področje uporabe, da preveri, ali je prišlo do arbitrarnega ali neupravičenega razlikovanja. Pri presojanju posebnih okoliščin, ki prevladujejo v njihovi državi, bi morali organi upoštevati tudi razvoj politik, zakonodaje ali prakse skozi čas in zagotoviti, da uresničevanje okvirne konvencije odseva dejansko stanje v državi.

31. Svetovalni odbor opozarja, da bi pravne in politične zaveze, ki jih je Slovenija sprejela od ratifikacije okvirne konvencije, dopuščale, da naredi korak dlje v smeri varstva, ki ga uživajo nemško govoreča etnična skupina in nove narodne skupnosti. Sporazum med Slovenijo in Avstrijo iz leta 2001 omenja nemško govorečo etnično skupino in predvideva podporo na področjih, ki jih pokriva več členov okvirne konvencije.¹⁰ Prav tako Deklaracija Državnega zbora iz leta 2011 omenja pripadnike novih narodnih skupnosti in obravnava zadeve, ki jih pokriva več členov okvirne konvencije.¹¹ Glede na povezana priporočila Odbora ministrov in druge mehanizme za spremljanje¹² svetovalni odbor meni, da bi Slovenija morala razmisliti o razširitvi polne uporabe okvirne konvencije na pripadnike nemško govoreče etnične skupine in novih narodnih skupnosti.

32. Svetovalni odbor poziva organe, naj okrepijo pravno varstvo nemško govoreče etnične skupine in novih narodnostnih skupnosti ter razmislijo o možnosti, da jim zagotovijo dostop do ustavno varovanih pravic narodne manjšine in razširijo polno uporabo okvirne konvencije na pripadnike te skupnosti.

Zbiranje podatkov in popis prebivalstva (3. člen)

33. Ustava v 64. členu določa, da so pravice narodnih skupnosti ter njihovih pripadnikov zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti. Zadnji popis prebivalstva, gospodinjstev in bivališč, zbiranje podatkov o etnični pripadnosti, je bil opravljen leta 2002. Od leta 2011 Slovenija izvaja registrske popise, ki povezujejo različne upravne in statistične vire podatkov.¹³ Leta 2021 je Statistični urad opravil četrti registrski popis. Zadevni registri ne vsebujejo informacij o pripadnosti (eni ali več) etničnim ali jezikovnim skupinam ali veram skladno z zakonodajo s področja varstva osebnih podatkov, ki prepoveduje evidentiranje etnične pripadnosti. Zato organi uporabljajo ustrezne ocene, ki jih pripravljajo občine, centri za socialno delo, različne državne institucije in nevladne organizacije. Statistični urad ne načrtuje drugih raziskav, v katerih bi se zbirali podatki o etnični pripadnosti.¹⁴

34. Predstavniki različnih manjšinskih skupnosti so opozorili, da niso vse osebe, ki jih to zadeva, opredelile ali želele opredeliti svoje etnične pripadnosti na popisu leta 2002. Po informacijah, pridobljenih med obiskom svetovalnega odbora, je število pripadnikov manjšinskih skupnosti verjetno višje od tistega, ugotovljenega na popisu.

35. Svetovalni odbor vnovič poudarja pomen zanesljivih razčlenjenih podatkov o etnični in jezikovni sestavi prebivalstva za učinkovito oblikovanje, izvajanje ter ocenjevanje politik in ukrepov za zaščito narodnih manjšin. Pri izvajanju zbiranja podatkov bi bilo treba ponuditi možnost izbire več etničnih pripadnosti in jezikovnih

⁸ 3., 5.–9., 12.–15., 17. in 18. člen okvirne konvencije.

⁹ Glej Plan v 20 točkah, v: *Vezi med ljudmi št. 19/2020*, str. 239–253. Načrt je bil prvič predložen leta 2015.

¹⁰ 4.–6., 9., 12.–15. in 17. člen okvirne konvencije.

¹¹ 3.–6., 9., 12., 14., 15. in 17. člen okvirne konvencije.

¹² Priporočila CM/RecChL(2014)4, CM/RecChL(2020)2 in CM(2021)134 Odbora ministrov; Združeni narodi, Generalna skupščina, Poročilo delovne skupine o Univerzalnem periodičnem pregledu* za Slovenijo, 19. december 2019, odst. 122.127; Izjava posebnega poročevalca Združeni narodi za vprašanja manjšin, Fernanda de Varennesa, ob zaključku njegovega uradnega obiska v Sloveniji, 5.–13. april 2018, 13. april 2018.

¹³ Uporabljajo se naslednji podatkovni viri: upravni registri in podatkovne zbirke različnih institucij: Centralni register prebivalstva, Register nepremičnin, Register prostorskih enot, Evidenca gospodinjstev; Zavod za zaposlovanje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Finančna uprava RS, Državni izpitni center, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtno-podjetniška zbornica; Statistični register delovno aktivnega prebivalstva; redne statistične raziskave Statističnega urada (prebivalstvo, migracije, družbenoekonomske značilnosti prebivalstva in migrantov, rojstva, študenti in diplomanti terciarnega izobraževanja); popis iz leta 2002.

¹⁴ Glej peto državno poročilo, str. 13.

zmožnosti.¹⁵ Prav tako je treba zbirati podatke iz različnih virov, tako od narodnih manjšin samih kot tudi iz neodvisnih družboslovnih, etnografskih in drugih raziskav, ki se izvajajo v sodelovanju z njihovimi predstavniki.¹⁶

36. Svetovalni odbor vidi kot dobro prakso, da ustava zagotavlja pravice narodnih manjšin ne glede na število pripadnikov teh skupnosti. Opozarja, da bi dosledna in splošna uporaba tega načela lahko preprečila onemogočanje dostopa pripadnikov manjšinskih skupnosti do pravic.

37. Svetovalni odbor opozarja, da izbor javnih podatkovnih virov, uporabljenih za registerski popis, pokriva več pomembnih področij okvirne konvencije, na primer izobraževanje (14. člen), zaposlovanje (15. člen) in prostorsko načrtovanje (4. člen/Romi), kar organom delno omogoča, da posodobijo rezultate popisa iz leta 2002. Svetovalni odbor ceni, da organi uporabljajo tudi ocene, ki jih pripravljajo nevladne organizacije manjšinskih skupnosti ali se pripravljajo v sodelovanju z njimi, s čimer dopolnjujejo javne vire. Manjšinske organizacije imajo namreč svoje lastne podatkovne zbirke in registre, na primer o številu učencev, vpisanih v programe izobraževanja v manjšinskih jezikih, ali naročnikih na manjšinske publikacije. Zbiranje podatkov v tesnem sodelovanju s predstavniki in organizacijami manjšinskih skupnosti je nujno za zagotavljanje točnosti in oblikovanje učinkovitih ukrepov, ki gojijo pogoje za razvijanje kulture in ohranjanje identitete pripadnikov narodnih manjšin. Ko organi potrebujejo podatke za načrtovanje ukrepov v zvezi z manjšinsko skupnostjo, bi morali tako organizirati potrebno zbiranje podatkov skupaj s predstavniki te skupnosti. To velja tudi za neodvisne raziskave, ki se izvajajo v ta namen, saj bo vključenost predstavnikov manjšin v snovanje metodologije gradilo zaupanje v točnost izsledkov raziskave.

38. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj zbirajo točne razčlenjene podatke o etnični pripadnosti in jezikovni zmožnosti v sodelovanju s predstavniki zadevnih manjšinskih skupnosti in razmislijo, kako bi omogočili pripadnost več manjšinam.

Pravni okvir za varstvo narodnih manjšin (4. člen)

39. Madžarska in italijanska narodna manjšina še naprej uživata pravice, ki jih zagotavlja ustava (zlasti 5., 11. in 64. člen) ter zakonodajni in upravni akti. Te pravice so podeljene na podlagi "avtohtone"¹⁷ naselitve obeh narodnih manjšin in ne glede na število pripadnikov teh skupnosti.¹⁸

40. Status romske narodne manjšine urejajo ustava (65. člen) in na tej podlagi Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: "Zakon o romski skupnosti") ter več področnih zakonov. Po podatkih organov lahko Romi, ki avtohtono prebivajo v določenih občinah, Romi, ki živijo v drugih občinah (večinoma osebe iz drugih delov nekdanje Jugoslavije, naseljene v Sloveniji od leta 1991),¹⁹ in Sinti²⁰ uživajo pravice, ki jim jih podeljuje Zakon o romski skupnosti.

41. Romska narodna manjšina ne uživa vseh pravic, ki jih zagotavlja okvirna konvencija.²¹ Takšna obravnava izvira iz uradnega mnenja, da država ne more uporabljati "istega merila za varstvo manjšin" za romsko narodno manjšino, kot velja za madžarsko in italijansko narodno manjšino, "zaradi posebnega položaja romske skupnosti", na primer v zvezi z življenjskimi razmerami, vključenostjo v družbo, dostopom do izobraževanja, zaposlitvijo in varovanjem zdravja.²²

42. Več deležnikov meni, da Zakon o romski skupnosti ne zagotavlja polnega varstva romske narodne manjšine in se ne izvaja v celoti. Leta 2018 je vlada sprejela osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o romski skupnosti in ga poslala v Državni zbor. Zaradi predčasne razpustitve ta ni bil predmet razprave v Državnem zboru. Zdaj poteka politična razprava o reviziji Zakona o romski skupnosti oziroma sprejemu novega zakona.²³

43. Po navedbah slovenskih organov, med drugim v poročilih o izvajanju okvirne konvencije, so hrvaška

¹⁵ Glej: Tematski komentar št. 4 okvirne konvencije: ključno orodje za upravljanje raznolikosti prek pravic manjšin. Področje uporabe Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin, sprejeto 27. maja 2016, 16. odst.

¹⁶ Glej: Tematski komentar št. 3, Jezikovne pravice pripadnikov narodnih manjšin v skladu z okvirno konvencijo, sprejeto 24. maja 2012, ACFC/44DOC(2012)001 rev., 19. odst.

¹⁷ "Avtohtonost" je osrednji pojem varstva narodnih manjšin v Sloveniji. Po razlagi Ustavnega sodišča (zadeva št. U- I-416/98, 22. marec 2001) so Romi "nedvomno" avtohtoni na določenih območjih Slovenije, kjer so živeli "že stoletja", tj. od 15.–17. stoletja (glej drugo državno poročilo, ACFC/SR/II(2004)008, str. 4).

¹⁸ Glej prvo državno poročilo, ACFC/SR(2000)4, 11. odst.

¹⁹ Glej npr. peto poročilo ECRI o Sloveniji, CRI(2019)21, 68. odst.

²⁰ Dve odločitvi Ustavnega sodišča (glej sklep št. U-I-134/07, 2. oktober 2008, neobjavljen, in odločbo št. U-I-15/10, 16. junij 2010, objavljeno v Uradnem listu RS št. 54/10) določata, da se vsi vidiki notranje zakonodaje v zvezi z romsko skupnostjo nanašajo tudi na Sinte; informacije so poslali slovenski organi. Sinti se štejejo za drugačne od Romov, glej četrto mnenje svetovalnega odbora o Sloveniji, ACFC/OP/IV(2017)003, 13. odst.

²¹ Glej peto državno poročilo, str. 3.

²² Prvo državno poročilo, 33. odst.

²³ Glej peto državno poročilo, str. 30.

narodna skupnost, nemško govoreča etnična skupina in srbska narodna skupnost "avtohtone"²⁴ na določenih območjih države. Vendar pa predpisi o avtohtonih narodnih skupnostih zanje ne veljajo. Prav tako je sprejetje pravnega okvira za spodbujanje rabe njihovih jezikov v javnem življenju, vzpostavitev teles, odgovornih za takšno spodbujanje, in zagotavljanje ustreznih finančnih virov še vedno potrebno.²⁵

44. Glede uresničevanja pravic narodnih manjšin je zagovornik načela enakosti opozoril, da je še vedno razlikovanje med Romi, ki prebivajo v občinah, kjer je ta skupnost že zgodovinsko naseljena, in Romi, ki prebivajo v drugih občinah. V zadevi iz leta 2019 je zagovornik ugotovil, da je bilo merilo javnega razpisa za sofinanciranje programov dejavnosti romskih organizacij diskriminatorno do romskih organizacij, ki imajo sedež v občinah, kjer Romi niso bili zgodovinsko naseljeni.²⁶

45. Predstavniki romske narodne manjšine pravijo, da je njihov namen uskladiti svoje pravice s pravicami madžarske in italijanske narodne manjšine ter si prizadevati za odpravo razlik med Romi v praksi.

46. Predstavniki hrvaške narodne skupnosti, nemško govoreče etnične skupine in srbske narodne skupnosti še naprej ostro kritizirajo dejstvo, da te manjšinske skupnosti, čeprav so avtohtone v Sloveniji, še vedno ne uživajo pravic, ki veljajo za avtohtone narodne skupnosti, in menijo, da gre za diskriminatorno prakso.

47. Svetovalni odbor ponavlja, da bi morali organi zagotoviti, da zakonodaja in politike v zvezi z narodnimi manjšinami ne temeljijo na arbitrarnem ali neupravičenem razlikovanju.

48. Svetovalni odbor ceni, da madžarska in italijanska narodna manjšina še naprej uživata celovito pravno varstvo, in se strinja z organi, da ta visok standard pomeni dobro prakso in zgled za druge narodne manjšine.

49. Svetovalni odbor meni, da obseg pravic romske narodne manjšine ne bi smel biti odvisen od njenega "posebnega" družbeno-ekonomskega položaja, ki je prevladoval ob začetku veljavnosti okvirne konvencije, glede na to, da so takšne okoliščinečasne narave. Od takrat organi redno sprejemajo ukrepe za izboljšanje družbeno-ekonomskega položaja Romov in poročajo o doseženem napredku.²⁷ "Poseben" položaj Romov, kot je veljal leta 2000, ne obstaja več v enaki meri, vendar v vsakem primeru ne upraviči bistveno šibkejšega pravnega statusa romske narodne skupnosti. Tudi glede na mnenje, ki so ga izrazili predstavniki romske narodne manjšine, svetovalni odbor meni, da bi morali organi smiselno uskladiti pravice, podeljene romski narodni manjšini, s pravicami madžarske in italijanske narodne manjšine, med drugim z upoštevanjem in uresničevanjem načrtov za revidiranje Zakona o romski skupnosti, in sprejeti novo področno zakonodajo.²⁸ Takšen korak bi pripomogel tudi k učinkovitemu uresničevanju pravic, ki jih podeljuje okvirna konvencija.

50. Svetovalni odbor prav tako ugotavlja, da razlikovanje med Romi, ki prebivajo v občinah, ki jih je ta skupnost zgodovinsko naseljevala, in Romi, ki prebivajo v drugih občinah, še ni popolnoma izginilo v praksi. Istočasno poudarja, da so organi izrazili namen, da ne bodo razlikovali med Romi v programih v korist Romov, in jih poziva, naj dosledno upoštevajo to načelo.

51. Svetovalni odbor pozdravlja pojasnilo organov, da se vsi vidiki državne zakonodaje v zvezi z romsko narodno manjšino nanašajo tudi na Sinte. Načrtovana revizija zakonodaje bi bila priložnost, da se to dejstvo izrecno poudari v zadevnih predpisih, kar bi ustvarilo pravno varnost in izrazilo naklonjenost do Sintov.

52. Svetovalni odbor opozarja, da več kot deset let po sprejetju deklaracije Državnega zbora ni pravnega okvira, ki bi urejal pravice in podporo novih narodnih skupnosti. Meni, da bi morala Slovenija upoštevati in uresničevati s tem povezane zakonske pobude, podane leta 2017 in 2018. Ker se hrvaška narodna skupnost, nemško govoreča etnična skupina in srbska narodna skupnost štejejo za avtohtone,²⁹ bi morali zanje veljati predpisi o avtohtonih narodnih skupnostih ob upoštevanju lokalnih okoliščin.

53. Svetovalni odbor poziva organe, naj poglobijo dialog s predstavniki nemško govoreče etnične skupine in novih narodnih skupnosti, da razvijejo pravni okvir, prilagojen potrebam teh skupnosti. Prav tako bi morali resno obravnavati različne zahteve predstavnikov romske narodne manjšine v zvezi s tem, kako bi se lahko izboljšalo njihovo pravno varstvo.

Institucionalni okvir za boj proti diskriminaciji (4. člen)

²⁴ Organi slovenskih oblasti so te manjšinske skupnosti poimenovali "avtohtona ljudstva" in "zgodovinske etnične skupine v Sloveniji"; četrto državno poročilo, ACFC/SR/IV(2017)001, str. 7; prvo državno poročilo, str. 28. Glej tudi Četrto mnenje o Sloveniji, 15. odst., Izjava posebnega poročevalca ZN za manjšinska vprašanja, op. cit.

²⁵ Glej MIN-LANG(2019)17final, 11. odst.

²⁶ Informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

²⁷ Glej tudi Poročilo komisarja Sveta Evrope za človekove pravice, op. cit., 54. odst.

²⁸ Glej tudi peto poročilo ECRI o Sloveniji, 78. odst.; Poročilo komisarja Sveta Evrope za človekove pravice, op. cit., 85. odst.; Izjavo posebnega poročevalca ZN za manjšinska vprašanja, op. cit.

²⁹ Glej opombi 17f. in 24.

54. Skladno z Zakonom o varstvu pred diskriminacijo iz leta 2016 je diskriminacija med drugim prepovedana na podlagi rase in etničnega porekla. Zakon pokriva dostop do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, socialno zaščito, socialno varnost ter zdravstveno varstvo, socialne ugodnosti, izobraževanje in dostop do stanovanja.

55. Po podatkih, prejetih od Varuha človekovih pravic Republike Slovenije, je leta 2020 institucija prejela 57 pritožb v zvezi z vprašanji narodnih manjšin (v primerjavi s 25–27 na leto v obdobju 2017–2019). Štirideset od teh je bilo povezanih z romsko narodno manjšino, šest pa z madžarsko in italijansko narodno manjšino. Pritožbe so prejeli tudi od pripadnikov hrvaške narodne skupnosti, nemško govoreče etnične skupine in srbske narodne skupnosti. Izmed 38 rešenih pritožb leta 2020 je varuh odločil, da jih je enajst upravičenih.

56. Varuh se je posvetoval z madžarsko in italijansko narodno manjšino, če so bili pripadniki teh narodnih manjšin v celoti obveščeni glede pandemije covid-19 v madžarskem in italijanskem jeziku. Varuh je tudi redno obiskoval romska naselja.

57. V obdobju 2017–2021 je varuh izdal 17 priporočil v zvezi z vprašanji narodnih manjšin, od tega 14 izključno ali večinoma v zvezi z Romi. Gre na primer za priporočila v zvezi z neformalnimi naselji, dostopom do osnovne infrastrukture in nadzorom nad izpolnjevanjem obveznosti občin skladno z romsko zakonodajo. Dve priporočili sta bili v zvezi z madžarsko in italijansko narodno manjšino. V zvezi z drugimi manjšinskimi skupnostmi ni bilo sprejetih nobenih priporočil. Dosele je bilo uresničenih le nekaj od 17 priporočil. Organi so v rednem stiku z varuhom glede pritožb, ki jih ta obravnava, in vsako leto pripravijo poročilo, v katerem se opredelijo do varuhovih priporočil in navedejo izvedene in načrtovane dejavnosti za njihovo uresničevanje.

58. Zagovornik načela enakosti je telo, ki skrbi za enakost, in je odgovoren za spremljanje in obravnavanje diskriminacije v javnem in zasebnem sektorju. Med njegove pristojnosti na primer spada pripravljanje raziskav in poročil, podajanje priporočil institucijam javnega in zasebnega sektorja, zagotavljanje individualnega pravnega svetovanja in zastopanje žrtev diskriminacije, izvajanje inšpekcij ter vodenje kampanj za ozaveščanje o diskriminaciji in ukrepih za njeno preprečevanje. Zagovornik lahko spremlja izvajanje zakonodaje in vloži oceno ustavnosti zakonov, ki naj bi bili diskriminatorni. Žrtve diskriminacije lahko brezplačno vložijo pritožbo pri zagovorniku, ki je pristojen za izdajanje odločb v zvezi z diskriminacijo in sprejemanjem ukrepov. Ob neupoštevanju odločbe lahko zagovornik zadevo predloži pristojnim inšpekcijskim organom. Zagovornik ne more izrekat sankcij. Leta 2016 je zagovornik dobil upravno avtonomijo in finančno podporo za izvajanje nekaterih nalog in pristojnosti, ki jih predvideva Zakon o varstvu pred diskriminacijo (21. člen). Leta 2018 so bila zagotovljena dodatna sredstva in osebje.³⁰

59. V obdobju od 1. januarja 2017 do 31. avgusta 2021 je zagovornik zaključil 14 ugotavljanj diskriminacije ter dve dejavnosti svetovanja, informiranja in podpore glede pripadnosti narodni manjšini ali uporabe manjšinskega jezika. Pri preiskovanih zadevah je šlo na primer za diskriminatorne komentarje proti madžarski narodni manjšini in romski narodni manjšini na spletnih portalih (glej 6. člen).

60. Predstavniki več manjšinskih skupnosti poudarjajo, da njihova društva nimajo rednih stikov z Varuhom človekovih pravic ali Zagovornikom načela enakosti in niso popolnoma seznanjeni s pomenom nalog in dejavnosti obeh institucij za varstvo narodnih manjšin. Zato predlagajo okrepitev ukrepov informiranja in ozaveščanja.

61. Svetovalni odbor ponavlja, da je bistvenega pomena, da telesa, ki skrbijo za enakost, stopijo v stik s posameznimi narodnimi manjšinami, med drugim z določeno prisotnostjo v regijah, v katerih te živijo, in ozaveščanjem tudi v manjšinskih jezikih.

62.

Svetovalni odbor ugotavlja, da večina prejetih pritožb in priporočil, ki jih je sprejel Varuh človekovih pravic, zadeva romsko narodno manjšino. Varuhov stik z drugimi manjšinskimi skupnostmi, vključno z madžarsko in italijansko narodno skupnostjo, ter namenjanje pozornosti tem skupnostim sta omejena. Prek pogovorov s predstavniki manjšin svetovalni odbor ugotavlja, da neštevilčnost ali odsotnost uradnih pritožb ne pomeni, da ni razlogov za zaskrbljenost, ampak kaže bolj na slabo poznavanje varuhovega dela in nalog. To še bolj velja za razmeroma novo institucijo Zagovornika načela enakosti.

63. Svetovalni odbor tako meni, da bi morali slovenski organi podpreti obe instituciji pri ozaveščanju. Z obiski območij, kjer so naseljene manjšinske skupnosti, bi bila varuh in zagovornik bolj dostopna posameznikom in društvom, ki bi oklevali z vložitvijo uradne pritožbe ali ne bi imeli dovolj informacij o tem, kako jo vložiti ali kako reševati ustrezne skrbi. Na takih obiskih bi lahko varuh in zagovornik organizirala delavnice v vsaki manjšinski skupnosti na različne teme, vključno z vprašanji spola, in tako njihovim predstavnikom dala priložnost, da izrazijo svoje razloge za skrb, ter jim pojasnila, kako bi jim lahko delo obeh institucij pomagalo pri iskanju rešitev. Takšnim posvetovanjem bi lahko sledila raziskava ali poročila o posameznih vprašanjih. Treba bi bilo objaviti informativno gradivo (tudi na spletu) s predstavitvijo dela in nalog obeh institucij tudi v jezikih, ki jih uporablja več manjšinskih skupnosti.

64. Svetovalni odbor obžaluje, da kljub tesnemu sodelovanju med organi in varuhom ter letnemu poročanju o

³⁰ Glej peto državno poročilo, str. 21.

nadaljnjih dejavnostih po varuhovih priporočilih večina priporočil, podanih v času poročevalnega obdobja, še ni bila uresničena. Svetovalni odbor meni, da bi morali organi podpreti varuha z učinkovitim izvajanjem nadaljnjih dejavnosti po priporočilih tega telesa.

65. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj sprejmejo ukrepe, da bi omogočili ozaveščanje Varuha človekovih pravic in Zagovornika načela enakosti o njihovih nalogah v manjšinskih skupnostih in vzpostavljanje stika z njimi, tudi v njihovih jezikih, ter naj izvajajo nadaljnje dejavnosti po priporočilih teh teles.

Spodbujanje popolne in učinkovite enakosti (4. člen)

66. Ministrstvo za okolje in prostor je sprejelo več ukrepov, da bi obravnavalo vprašanje neformalnih romskih naselij na kmetijskih ali industrijskih zemljiščih, ki niso predvidena za stanovanjsko rabo in tako nimajo urejenega dostopa do javnih storitev (vode, elektrike, komunalne ureditve). Ministrstvo je zlasti spodbudilo občine (ki so odgovorne za prostorsko načrtovanje), naj opredelijo območja romskih naselij in njihovo infrastrukturo z vidika priprave občinskih prostorskih načrtov, ki zagotavljajo edino pravno podlago za legalizacijo in vključitev v naselbinski sistem občin. Če se naselje, del naselja ali objekt nahaja na zemljišču, ki ni v lasti Romov ali na katerem ni pravice graditi, ministrstvo skuša doseči dogovor z lastnikom zemljišča (občino ali zasebnim lastnikom), da po sprejetju prostorskih izvedbenih aktov izvedejo parcelacijo zadevnega zemljišča, zagotovijo infrastrukturo in prodajo posamezne parcele Romom po simbolni ceni ali na obroke. V primeru lastnikov posameznikov lahko občina nastopa kot mediator. Vendar pa se po informacijah organov število neformalnih romskih naselij v poročevalnem obdobju ni zmanjšalo (83 leta 2021 in 2017). Državni organi so prav tako priznali, da niso sprejeli nobenih ukrepov glede lokalnih oblasti, ki ne pokažejo politične volje, da bi uredile neformalna naselja, saj bi to posegalo v lokalne pristojnosti in ne bi bilo sprejeto med prebivalstvom.³¹

67. V zadevi pred Evropskim sodiščem za človekove pravice je pritožnik trdil, da dejstvo, da Slovenija ni zagotovila dostopa do pitne vode v romskem naselju, pomeni kršitev njihove pravice do spoštovanja zasebnega življenja, prepovedi diskriminacije in prepovedi mučenja oziroma nečloveškega ali ponižujočega ravnanja po Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Vendar pa je sodišče razsodilo, da 8., 14. in 3. člen konvencije niso bili kršeni.³²

68. Varuh človekovih pravic opozarja, da čeprav se je oskrba s pitno vodo v romskih naseljih v zadnjih letih izboljšala, je še vedno pod ravno povprečnega prebivalstva. Varuh je večkrat pozval, naj se zagotovi enak dostop do pitne vode in elektrike za prebivalce romskih naselij ali naj se za to poskrbi na drugačen način, na primer s selitvijo na drugo lokacijo z dostojnimi življenjskimi razmerami. Prav tako je zaprosil, naj državni organi zagotovijo podporo občinam na način finančne pomoči in sprejemanja potrebnih odločitev, ko župani ali občinski sveti ne morejo ali nočejo ukrepati zaradi nepriljubljenosti nekaterih ukrepov med večinskim prebivalstvom.

69. Svetovalni odbor je obiskal nekdanje neformalno romsko naselje v Prekmurju, kjer je bil urejen dostop do javnih storitev (vode, elektrike, komunalne ureditve) in lokalne predšolske vzgoje. Ne glede na te dosežke je romska narodna manjšina obvestila svetovalni odbor, da na Dolenjskem Romi še naprej živijo v neformalnih naseljih v slabo grajenih hišah, brez povezave na električno omrežje, z omejenim dostopom do pitne vode in nizko udeležbo pri pouku (glej 15. člen).³³

70. Nekaj napredka je opaziti glede preprečevanja zgodnjih porok in osipa romskih deklic v šoli. Po poročilu, pripravljenem v okviru pilotnega projekta Roma Civil Monitor, ki ga je izvedla Evropska komisija za obdobje 2017–2020, se različni projekti osredotočajo na dejavnosti ozaveščanja, stalnega stika z ravnateljci šol za odkrivanje zgodnjih znakov, ki kažejo na spremembe v življenju romskih deklet, in dejavnosti šolskih inšpekcij.³⁴ Poročilo kaže visoko stopnjo ozaveščenosti med člani romske narodne manjšine, ki bi jo bilo treba krepiti in podpirati z raziskavami o izpostavljenosti romskih žensk in deklet vsem oblikam nasilja.³⁵

71. Svetovalni odbor ponavlja, da slabe stanovanjske razmere Romov v kombinaciji z njihovo prostorsko ločenostjo pomembno vplivajo na njihovo zmožnost sodelovanja v družbeno-ekonomskem življenju in lahko vodijo v nadaljnjo revščino, marginalizacijo in socialno izključenost. S tega vidika je pomembno, da države pogodbenice zagotovijo, da lokalne oblasti spoštujejo zakonodajo na stanovanjskem področju.³⁶ Svetovalni odbor prav tako ponavlja, da bi morale države pogodbenice utemeljevati svoje politike spodbujanja enakopravnosti tudi

³¹ Glej peto državno poročilo, str. 31, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

³² Zadevi Hudorovič in Novak in drugi proti Sloveniji (pritožbi št. 24816/14 in 25140/14).

Dva sodnika sta podala ločeno mnenje in poudarila pomen boja proti diskriminatornim praksam in odnosu do Romov.

³³ Glej tudi Poročilo komisarja Sveta Evrope za človekove pravice, op. cit., 2. odst.

³⁴ Glej Poročilo civilne družbe spremljanja izvajanja nacionalne strategije vključevanja Romov v Sloveniji, Odkrivanje slepih peg v politiki vključevanja Romov, Evropska komisija, 2020, str. 16f.

³⁵ Glej Skupina strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, (Izhodiščno) ocenjevalno poročilo o Sloveniji, junij 2021, odst. 89f.

³⁶ Glej Tematski komentar št. 2, Učinkovito sodelovanje pripadnikov narodnih manjšin v kulturnem, družbenem in gospodarskem življenju ter v javnih zadevah, sprejeto 27. februarja 2008, 57. odst.

na neodvisnih raziskavah, povezanih z razmerami in dostopom do pravic pripadnikov narodnih manjšin, in pri tem upoštevati različne pojavne oblike večkratne diskriminacije, ki jo morda doživljajo, vključno s tistimi, izhajajočimi iz dejavnikov, ki niso povezani z ozadjem narodne manjšine, kot je na primer spol.³⁷

72. Svetovalni odbor priznava napredek, ki so ga organi dosegli pri izboljšanju lokalne infrastrukture neformalnih romskih naselij, vendar obžaluje, da se njihovo število v poročevalnem obdobju ni zmanjšalo. Medtem ko so v Prekmurju življenjske razmere Romov zadovoljive, pa na Dolenjskem neustrezne stanovanjske razmere v segregiranih naseljih in pomanjkanje dostopa do osnovnih komunalnih storitev še vedno ovirajo vključevanje Romov v družbo in uresničevanje drugih pravic. Pomanjkanje dostopa do vode in komunalne ureditve pomeni tudi tveganje za zdravje in dobro počutje romskih otrok.

73. Svetovalni odbor zato meni, da bi morali slovenski organi okrepiti prizadevanja za zagotavljanje dostopa do osnovne infrastrukture in ustreznih življenjskih razmer. Državni organi bi morali nemudoma poskrbeti, da Romi uživajo dostop do pitne vode, komunalne ureditve in elektrike v svojih naseljih ali neposredni bližini. Pri tem je pomembno, da državni organi spremljajo, ali občine izpolnjujejo svoje pravne obveznosti, oziroma skladno z zakonom o romski skupnosti (tretji odstavek 5. člena) sami sprejmejo potrebne ukrepe, če se občine ne odzovejo v primeru resnih groženj zdravju in daljšega motenja javnega reda v neformalnih romskih naseljih. Vzporedno s tem bi morali organi spodbujati enake možnosti Romov pri dostopu do zasebnih ali javnih/socialnih stanovanj³⁸ in v tesnem sodelovanju s predstavniki romske narodne manjšine in zadevnimi lokalnimi oblastmi ponuditi ustrezno namestitvev Romom iz neformalnih naselij, ki jih ni mogoče urediti s predpisi.

74. Svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo dostop do pitne vode, komunalne ureditve in elektrike v zadevnih romskih naseljih, spodbujajo enake možnosti Romov pri dostopu do zasebnih in javnih/socialnih stanovanj ter ponudijo ustrezno namestitvev Romom iz naselij, ki jih ni mogoče urediti s predpisi.

Ohranjanje ter razvoj manjšinskih identitet, jezikov in kulturne dediščine (5. člen)

75. Ministrstvo za kulturo na podlagi vsakoletnega neposrednega poziva za financiranje še naprej zagotavlja finančno podporo kulturnim programom, ki jih predlagata madžarska in italijanska narodna manjšina. Leta 2021 so odobrena proračunska sredstva za madžarski kulturni program znašala 485.630 evrov, za italijanski kulturni program pa 356.191 evrov. To vključuje dejavnosti in tekoče stroške institucij, ki so jih ustanovile narodne manjšine.

76. Ministrstvo za kulturo prav tako podpira projekte, katerih namen je ohranjanje in spodbujanje romske kulture, jezika in identitete. Leta 2021 je bilo odobrenih 92.113 evrov za kulturni program romske narodne manjšine.

77. Financiranje zagotavlja tudi Javni sklad Republike Slovenije za kulturno dejavnost z vsakoletno podporo projektom nevladnih organizacij, ki med drugim spodbujajo kulturno ustvarjalnost, identiteto in razvoj različnih manjšinskih skupnosti, ozaveščajo večinsko prebivalstvo o njihovi kulturi in razvijajo s tem povezane kulturne izobraževalne programe. Ministrstvo za kulturo objavlja tudi javne razpise v zvezi z večjo socialno vključenostjo pripadnikov ranljivih družbenih skupin v kulturo pod okriljem Evropskega socialnega sklada za obdobje 2021–2023.³⁹

78. Na podlagi različnih javnih razpisov so bili odobreni tudi projekti za podporo drugih manjšinskih kultur (leta 2021: albanske 3.100 evrov, bošnjaške 21.362 evrov, hrvaške 22.122 evrov, nemške 32.108 evrov, makedonske 13.582 evrov, črnogorske 8.358 evrov in srbske 56.644 evrov).

79. Madžarska in italijanska narodna manjšina sta na splošno zadovoljni s podporo, ki jo prejmeta za svoje kulturne dejavnosti od državnih in lokalnih organov oblasti.

80. Predstavniki drugih manjšinskih skupnosti so zaskrbljeni zaradi razmeroma nizke finančne podpore, ki jo prejmejo od organov za svoje kulturne dejavnosti. Po mnenju sogovornikov svetovalnega odbora so njihove dejavnosti v veliki meri odvisne od podpore drugih držav. Tudi dodeljevanje sredstev le po posameznih projektih, brez dolgoročnega in operativnega financiranja, ne zagotavlja trajnostnega delovanja institucij in projektov. Predstavniki nekaterih manjšinskih skupnosti kritizirajo, da se lahko društva, ki ne zastopajo teh skupnosti, prav tako prijavijo za sredstva, namenjena spodbujanju kulture zadevne manjšinske skupnosti, kar zmanjša obseg financiranja, ki je na voljo manjšinskim društvom. Glede kulturne dediščine v zvezi z narodnimi manjšinami je več arhitekturnih spomenikov potrebnih obnove ali sanacije (npr. Dvorec Štatenberg).

81. Svetovalni odbor ponavlja, da bi moralo biti financiranje, ki je na voljo za kulturne dejavnosti narodnih manjšin, zadostno, da zagotavlja ohranjanje njihove kulturne in jezikovne identitete. Država pogodbenica ostaja v celoti odgovorna za izpolnjevanje svojih obveznosti v tem členu. Prav tako zagotavljanje sredstev izključno na

³⁷ Glej Tematski komentar št. 4, op. cit., 66. odst.

³⁸ Glej Priporočilo Odbora ministrov (2005)4 o izboljšanju stanovanjskih razmer Romov in popotnikov v Evropi, 28. odst.; Poročilo komisarja Sveta Evrope za človekove pravice, op. cit., 89. odst.

³⁹ Glej prvo državno poročilo, str. 32, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

osnovi posameznih projektov ne omogoča rednega in stabilnega izvajanja kulturnih dejavnosti vsem narodnim manjšinam, kar negativno vpliva na trajnost pomembnega dela manjšinskih društev.

82. Svetovalni odbor odobrava trajno in učinkovito podporo organov za kulturne institucije in dejavnosti madžarske in italijanske narodne manjšine ter polno vključenost obeh narodnih manjšin v razvoj in izvajanje dejavnosti.

83. Vendar pa svetovalni odbor opozarja, da se raven finančne podpore za kulturne dejavnosti večine manjšinskih skupnosti znatno razlikuje od financiranja kulturnih programov madžarske in italijanske narodne manjšine. Širok razkorak med razpoložljivimi kulturnimi sredstvi za madžarsko in italijansko narodno manjšino na eni strani in romsko narodno manjšino ter drugimi manjšinskimi skupnostmi na drugi strani je posledica drugačnega pravnega statusa in "treh ravni varstva manjšin".⁴⁰ Omejeni proračun Javnega sklada Republike Slovenije za kulturno dejavnost ne more izravnati teh razlik.

84. Svetovalni odbor zato meni, da bi morali slovenski organi sprejeti potrebne pravne in praktične ukrepe, da za vsako manjšinsko skupnost uvedejo letni kulturni program, ki ustreza glavnim značilnostim kulturnega programa madžarske in italijanske narodne manjšine. To med drugim pomeni, da posamezne kulturne programe predlagajo predstavniki zadevne manjšinske skupnosti. Organi bi morali prav tako poskrbeti za zadostno financiranje posameznega kulturnega programa za spodbujanje ohranjanja in razvoja zadevne manjšinske kulture in identitete. Te podpore bi morale biti dovolj, da se zagotovi, da manjšinska skupnost ni odvisna od finančne podpore druge države. Prav tako bi morala omogočati trajnost manjšinskih institucij in njihovih dejavnosti ter pomeniti dolgoročno osnovno financiranje, vključno s sredstvi za kritje plač, delovanja in materialnih stroškov.

85. Svetovalni odbor ugotavlja, da 5. člen okvirne konvencije pokriva ohranjanje kulturne dediščine. Njegovo izvajanje zahteva popisovanje predmetov kulturne dediščine v zvezi z narodnimi skupnostmi in dajanje na razpolago namenskih sredstev – tudi zasebnim lastnikom – za vzdrževanje ali sanacijo. Svetovalni odbor poudarja pozitivne učinke takšne politike za ozaveščanje o zgodovini in kulturi narodnih manjšin ter kulturni turizmu (glej 6. in 12. člen).

86. Svetovalni odbor poziva organe, naj za vsako zadevno manjšinsko skupnost uvedejo in trajno podprejo kulturni program, ki ga predlagajo njeni predstavniki, ter zagotovijo več sredstev, med drugim za pokrivanje stroškov upravljanja in delovanja.

Medkulturni dialog in medsebojno spoštovanje (6. člen)

87. Za spodbujanje strpnosti, medkulturnega dialoga, spoštovanja, razumevanja in sodelovanja v izobraževanju, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport zagotavlja redno usposabljanje za izobraževalno osebje o tem, kako delovati v medkulturnem okolju. Sprejeti so bili tudi ukrepi za spodbujanje strpnosti med Romi in Neromi (npr. skupne dejavnosti v šolah).

88. Glede kulture organi navajajo, da v okviru italijanskega kulturnega programa Ministrstvo za kulturo financira dejavnosti za spodbujanje sodelovanja med različnimi manjšinskimi skupnostmi z namenom gojenja medkulturnega dialoga in razumevanja. Organi omenjajo tudi financiranje kulturnih projektov romske narodne manjšine in nemško govoreče etnične skupine ter informativne dogodke o romski kulturi in identiteti, organizirane za večinsko prebivalstvo.

89. S področja medijev organi navajajo javno oddajanje za madžarsko in italijansko narodno manjšino in romsko narodno manjšino. Državna javna radiotelevizija RTV je dolžna podpirati razširjanje znanja o drugih kulturah v Sloveniji.

90. Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 vključuje ukrepe za zmanjšanje predsodkov in stereotipov. V okviru teh ukrepov Policijska akademija izvaja program usposabljanja, katerega namen je med drugim pridobivanje znanj, potrebnih za razumevanje različnih oblik diskriminacije, učenje o značilnostih drugih kultur in seznanjanje z dobrimi praksami za reševanje problematičnih okoliščin. Usposabljanje se ponuja policistom in drugim javnim uslužbencem, ki se pri svojem delu redno srečujejo z Romi. Policija je prav tako okrepila sodelovanje z Romi in njihovimi organizacijami z udeležbo v občinskih komisijah za romska vprašanja, pripravah občinskih strategij o Romih in varnostnih odborih.⁴¹

91. Predstavniki različnih manjšinskih skupnosti opažajo, da v družbi še vedno primanjkuje ozaveščenosti o teh skupnostih, njihovi dolgoročni prisotnosti in kulturi. To velja tudi za poznavanje zgodovine ter kulture madžarske in italijanske narodne manjšine zunaj območja bivanja. Prevladuje dojemanje, da izobraževanje ne prispeva dovolj k spodbujanju poznavanja, strpnosti in razumevanja v zvezi z manjšinskimi skupnostmi. O manjšinskih skupnostih, na primer o dogodkih italijanske narodne manjšine, se večinoma ne poroča v osrednjih medijih. Javno razpravljanje o Romih je še naprej pogosto usmerjeno v družbeno-ekonomska vprašanja ali varnostne izzive, pri tem pa se v javnosti redko širijo pozitivne podobe. Nemško govoreča etnična skupina obžaluje, da družba ne pozna njene

⁴⁰ Izjava posebnega poročevalca ZN za manjšinska vprašanja, op. cit.

⁴¹ Glej peto državno poročilo, str. 28, 35, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

zgodovine, vključno z diskriminacijo v jugoslovanskem obdobju, in da je njen poziv za pravice manjšin pogosto brez prave veljave. Negativen odnos čutijo tudi nove narodne skupnosti, vključno z njihovimi predstavniki. Javnomenjska raziskava, ki jo je leta 2020 opravil časopis Dnevnik, je odkrila nizko naklonjenost do Albancev in Bošnjakov.

92. Svetovalni odbor ponavlja, da je zaščitenost narodnih manjšin odraz stopnje njihovega poznavanja in naklonjenosti do njih ter do drugih kultur na splošno v večinskem prebivalstvu. Ozaveščanje večinskega prebivalstva o narodnih manjšinah je torej zelo pomembno in zahteva neprestana prizadevanja na področju izobraževanja, kulture in medijev. V splošnem izobraževanju morajo učni načrti, usposabljanje učiteljev in izobraževalna gradiva zagotavljati osnovne, vendar konkretne informacije o narodnih manjšinah, zlasti tako, da so individualno omenjene in da so navedeni območja, na katerih tradicionalno prebivajo, osnovne informacije o njihovi zgodovini in kulturi ter primeri njihovega prispevka k družbi in dediščini države. Na področju kulture bi se lahko narodne manjšine izražale v dejavnostih ustreznih splošnih kulturnih institucij (npr. muzejev, gledališč) z vključevanjem z njimi povezanih tem v filme z državno podporo ali s prevajanjem književnih del manjšinskih avtorjev. Glede medijev se cilji 6. člena večinoma navezujejo na ozaveščanje v splošnih medijih po vsej državi in tako ne morejo biti doseženi samo s programi za narodne manjšine in v manjšinskih jezikih. Poleg tega imajo mediji odgovornost, da se izogibajo stereotipom in negativnemu prikazovanju oseb, ki pripadajo narodnim manjšinam.

93. Svetovalni odbor prepoznava ukrepe, ki so jih organi sprejeli za spodbujanje medkulturnega dialoga in medsebojnega spoštovanja z usposabljanjem učiteljev in javnih uslužbencev ter s kulturnimi in drugimi dogodki. Zlasti poudarja, da usposabljanje, organizirano za javne uslužbence, ki delajo z Romi, ter lokalno sodelovanje policistov in Romov prispevata k večjemu razumevanju romske kulture in grajenju zaupanja.

94. Na splošno pa svetovalni odbor opozarja, da so organi poročali o razmeroma majhnem številu ukrepov, sprejetih na področjih, ki jih pokriva 6. člen. Vendar pa ti ukrepi niso dovolj povezani. Svetovalni odbor meni, da je potreben bolj strukturiran in celosten pristop za spodbujanje ozaveščenosti in spoštovanja v zvezi z vsemi manjšinskimi skupnostmi. To je še toliko bolj pomembno, ker je pomanjkanje ozaveščenosti o manjšinskih skupnostih in naklonjenosti do njih osrednji razlog za krepitev sovražnega govora proti njim (glej naslednjo točko o 6. členu).

95. V splošnem izobraževanju bi morali slovenski organi preučiti učne načrte, usposabljanje učiteljev in izobraževalna gradiva (poučevanje in učenje), da bi zagotovili bolj konkretne informacije o posameznih manjšinskih skupnostih v Sloveniji ter njihovi zgodovini, kulturi in prispevku k družbi.

96. Za področje kulture, svetovalni odbor priznava, da kulturne dejavnosti, ki jih organizirajo manjšinska društva, širijo ozaveščenost o manjšinskih kulturah med večinskim prebivalstvom. Ne glede na pozitivni učinek so takšne dejavnosti namenjene predvsem pripadnikom manjšinskih skupnosti. Poleg tega so državna sredstva, ki so jim na voljo, preveč omejena (glej 5. člen), da bi pokrila celovito ozaveščanje med večinskim prebivalstvom. Zato so potrebni dopolnilni ukrepi. Organi bi lahko na primer poudarili prispevek manjšinskih skupnosti h kulturni dediščini Slovenije tako, da bi jih omenili v turističnih informacijah o predmetih dediščine (npr. pomembnih stavbah), povezanih s temi skupnostmi, in označili ustrezne predmete tudi v jeziku manjšine.

97. Podobno velja tudi za medije. Radijsko in televizijsko oddajanje za madžarsko in italijansko narodno manjšino ter romsko narodno manjšino dejansko prispeva k ozaveščanju o njih.

Primer je program TV Koper-Capodistria, ki ga je mogoče sprejemati tudi zunaj območja, kjer živi italijanska narodna manjšina. Večina prebivalstva te oddaje sicer opazi, ni pa nujno, da jih dejavno spremlja. Zato je treba o manjšinskih skupnostih poročati v osrednjih medijih. Toda zdi se, da Radiotelevizija Slovenija in drugi izdajatelji radijskega in televizijskega programa sistematično ne širijo znanja o različnih manjšinskih skupnostih. Svetovalni odbor zato meni, da bi morala ustrezna zakonodaja predvideti konkretno obveznost Radiotelevizije Slovenija, da razširja informacije o vseh manjšinskih skupnostih v Sloveniji ter njihovi zgodovini, kulturi in prispevku k družbi. Ozaveščanje o manjšinskih skupnostih bi moralo biti tudi sestavni del in pričakovani rezultat usposabljanja novinarjev osrednjih medijev. Poleg tega bi bilo treba vse medije brez poseganja v njihovo neodvisnost spodbujati, da se izogibajo stereotipom in negativnemu prikazovanju oseb, ki pripadajo manjšinskim skupnostim.

98. Svetovalni odbor poziva organe, naj spodbujajo ozaveščenost, spoštovanje in razumevanje v zvezi z vsemi manjšinskimi skupnostmi, med drugim s pregledom učnih načrtov, usposabljanjem učiteljev, izobraževalnim gradivom in poslanstvom javne službe radia in televizije ter z zagotavljanjem namenskih sredstev za medkulturne dejavnosti.

Sovražni govor in kazniva dejanja iz sovraštva (6. člen)

99. Določba 63. člena Ustave RS določa, da je "protiustavno vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti". Kazenski zakonik določa za kaznivo javno spodbujanje sovraštva, nasilja in nestrpnosti (297. člen) na podlagi narodnostne, rasne in etnične pripadnosti, tudi v množičnih medijih ali na spletnih straneh. Zakon o medijih in Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah prepovedujeta spodbujanje diskriminacije in nestrpnosti ter urejata vlogo medijev pri preprečevanju sovražnih pripovedi.

100. V obdobju poročanja je bila vložena ena kazenska ovadba zaradi "žaljenja slovenskega naroda ali narodnih skupnosti", vendar ni jasno, ali se je nanašala na madžarsko ali italijansko narodno manjšino. Poleg tega je bilo vloženi 25 kazenskih ovadb zaradi "javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti" (njihovo število se je z dveh v letu 2017 povečalo na devet v letu 2020). V 55 kazenskih ovadbah je bil motiv rasna/etnična nestrpnost (2017: devet; 2020: 19), v devetih kazenskih ovadbah pa verska nestrpnost (2017: ena; 2020: štiri).⁴²

101. Leta 2019 je državni zbor sprejel Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023, ki med drugim predvideva razvoj programov, akcijskih načrtov in ukrepov za zmanjšanje vseh oblik sovražnega govora ali javnega spodbujanja sovraštva in nestrpnosti. Ti ukrepi se izvajajo z izobraževalnimi, promocijskimi in drugimi preventivnimi dejavnostmi ter javno razpravo o teh vprašanjih.

102. V obravnavanem obdobju je zagovornik načela enakosti obravnaval primer diskriminatorskih pripomb o madžarski narodni manjšini in primer spodbujanja k diskriminaciji Romov, v obeh primerih na spletnih portalih.

103. Sovražni govor v medijih spremljajo tudi neodvisne institucije. Neodvisna Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (AKOS) ima inšpekcijska pooblastila in lahko začasno prekliče ali odvzame dovoljenje izdajatelju radijskega in televizijskega programa v primerih, ko gre na primer za sovražni govor, ter organom prijavi kaznivo dejanje ali poda kazensko ovadbo. V obdobju poročanja AKOS ni obravnaval primera v zvezi z narodnimi manjšinami. V enem primeru je agencija opravila inšpekcijski nadzor nad izdajateljem radijskega in televizijskega programa zaradi nespoštovanja določb prvega odstavka 9. člena Zakona o avdiovizualnih medijskih storitvah, pri čemer je ugotovila spodbujanje rasne neenakosti, rasnega sovraštva in nestrpnosti ter odredila prenehanje kršitve.

104. Spletno oko, javni sistem za prijavo sovražnega govora in drugih nezakonitih vsebin, ki se širijo prek svetovnega spleta, je prejel več prijav v zvezi z domnevnimi kršitvami 297. člena Kazenskega zakonika (2.268 v letu 2020 v primerjavi s 556 v letu 2017). Število prijav, ki jih je Spletno oko poslalo policiji, se je povečalo s 25 (2017) na 67 (2020).⁴³

105. Tiskane medije nadzoruje neodvisno Novinarsko častno razsodišče. Novinarji naj bi spoštovali slovenski kodeks Društva novinarjev Slovenije. Pritožbe je mogoče vložiti zaradi kršitev kodeksa, ki prepoveduje uporabo stereotipov (20. člen) ter spodbujanje k nasilju in nestrpnosti (21. člen). V obdobju od 2016 do 2021 je Novinarsko častno razsodišče prejelo 16 pritožb v zvezi s kršitvami 20. člena kodeksa in v osmih primerih ugotovilo kršitve. Petnajst pritožb se je nanašalo na 21. člen kodeksa, od katerih je bilo šest potrjenih. Kršitve so se nanašale na stereotipe o pripadnikih novih narodnih skupnosti, rasne stereotipe in protimigrantske komentarje na družbenih omrežjih.⁴⁴

106. Predstavniki vseh manjšinskih skupnosti poročajo o nenehnem naraščanju sovražnega in nestrpnega govora, predvsem na svetovnem spletu in tudi pri politikih.

107. Prišlo je tudi do primerov vandalizma proti manjšinskim ustanovam. Poleg tega so bili v leta 2021 v Domžalah oskrunjeni muslimanski grobovi.

108. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da so države pogodbenice dolžne sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito oseb, ki so lahko izpostavljene grožnjam ali dejanjem diskriminacije, sovražnosti ali nasilja zaradi svoje etnične ali verske identitete. Ker ima lahko splošni porast sovražnega govora v družbi učinek prelivanja na narodne manjšine, morajo organi vse izraze rasizma ali nestrpnosti, tudi pri politikih, odločno obsoditi, v kazenskih primerih pa jih učinkovito preganjati in kaznovati. V skladu s svobodo izražanja, ki jo zagotavlja 10. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah in njena sodna praksa, si je treba še posebej prizadevati za omejitev širjenja sovraštva in nestrpnosti prek družbenih omrežij. Spodbujanje strpnosti in odprtosti do raznolikosti v družbi je osrednji pogoj za to, da se pripadniki narodnih manjšin brez pomislekov sami opredelijo za takšne in proaktivno uveljavljajo pravice iz okvirne konvencije.⁴⁵

109. Svetovalni odbor je zaskrbljen, ker se je v primerjavi s prejšnjim krogom spremljanja število pritožb zaradi primerov sovražnega govora in etnične nestrpnosti še naprej povečevalo. Ta težnja potrjuje vtis vseh manjšinskih skupnosti, da se je sovražni govor proti njim in v družbi nasploh povečal. Pohvalna vključitev ukrepov proti sovražnemu govoru v nacionalni program preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 kaže, da se organi tega razvoja v celoti zavedajo. Svetovalni odbor meni, da morajo organi nadaljevati in okrepiti ta prizadevanja za spodbujanje spoštovanja in strpnosti v odnosu do manjšinskih skupnosti, da bi se osebe, ki jim pripadajo, lahko brezskrbno opredelile za take. V okviru zgoraj navedenega nacionalnega programa ali v drugih okvirih je treba v medijih (tudi spletnih) izvajati kampanje ozaveščanja za posamezne skupnosti, da se spodbudijo pozitivne podobe manjšinskih skupnosti, ki jih zadevajo stereotipi. Poleg tega bi organi morali povečati

⁴² V obdobju od 1. januarja 2017 do 30. junija 2021.

⁴³ Raziskave, članki, statistika, spletno-oko.si.

⁴⁴ Glej peto državno poročilo, str. 8, 10, dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi, in peto poročilo ECRI o Sloveniji, CRI(2019)21, odst. 24.

⁴⁵ Glej Tematski komentar št. 4, op. cit., odst. 53.

ozaveščenost javnosti o pravnih sredstvih, ki so na voljo za boj proti sovražnemu govoru, in redno ocenjevati, ali je treba okrepiti usposabljanje policistov, tožilcev in sodnikov o uporabi zakonodaje o rasističnih kaznivih dejanjih.

110. Svetovalni odbor poziva organe, naj se borijo proti stereotipom in predsodkom o manjšinskih skupnostih, ki so izpostavljene sovražnemu govoru, tudi s kampanjami ozaveščanja za posamezne skupnosti; javno obsodijo protimanjšinsko retoriko ter učinkovito preganjajo in kaznujejo vse primere sovražnega govora, tudi v javnih in političnih razpravah.

Manjšinski radijski in televizijski programi, tiskani in digitalni mediji (9. člen)

111. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti še naprej podpira in sofinancira radijske in televizijske programe za madžarsko in italijansko narodno manjšino ter romsko narodno manjšino v skladu z Zakonom o Radioteleviziji Slovenija (30. člen) in Zakonom o medijih (4. člen).

112. Nacionalna javna Radiotelevizija Slovenija (RTV Slovenija) zagotavlja programe v italijanskem jeziku prek regionalnega RTV-centra v Kopru/Capodistria (3.350 ur televizijskega programa in 8.760 ur radijskega programa na leto) in v madžarskem jeziku prek regionalnega RTV-centra v Mariboru s studiem v Lendavi/Lendva (100 ur televizijskega programa in 4.700 ur radijskega programa na leto). Madžarska in italijanska narodna manjšina sodelujeta pri upravljanju teh programov in imata vsaka svojega člana v programskem svetu.

113. Obstajajo tudi javne oddaje za romsko narodno manjšino (24 ur televizijskega programa in 52 ur radijskega programa na leto). Poleg tega je bila podpora dodeljena Radiu Romic, zasebni radijski postaji Zveze Romov Slovenije, ki jo je svetovalni odbor imel priložnost obiskati. Njen program je namenjen tudi neromskemu prebivalstvu, njen cilj pa je odpravljanje predsodkov do Romov, spodbujanje strpnosti in sodelovanja med manjšinskimi skupnostmi ter ozaveščanje o različnih kulturah. Oddaja v slovenskem in delno v romskem jeziku. Oddaje, namenjene Romom, predvajajo tudi druge radijske postaje.

114. Med zaposlenimi v medijih so večinoma pripadniki madžarske in italijanske narodne manjšine ter romske narodne manjšine.

115. Za druge manjšinske skupnosti ni primerljive ponudbe javnih medijev. Na letnem javnem razpisu za sofinanciranje medijskih programov lahko za podporo zaprosijo ministrstvo za kulturo. Radio Student med drugim občasno predvaja oddaje, ki jih pripravljata hrvaška in srbska narodna skupnost, ter usposablja pripadnike teh skupnosti na področju radijske produkcije.

116. Ministrstvo za kulturo je podprlo tiskane medije, ki nagovarjajo madžarsko in italijansko narodno manjšino (tednik "Nepujzag", časopis "La Voce del Popolo") ter romsko narodno manjšino. Poleg tega so podporo dobili manj pogosto objavljeni tiskani mediji drugih manjšinskih skupnosti (e.g. "Bosnjak" v bosanščini, "Zumberacki izvor" v hrvaščini, "Laibacher Zeitung" v nemščini).⁴⁶

117. Po mnenju madžarske narodne manjšine imajo oddaje iz Madžarske pomembno vlogo pri zagotavljanju ustrezne radijske in televizijske ponudbe v madžarskem jeziku. Vendar pa se občasno pojavijo tehnične težave pri sprejemanju televizijskih programov iz Madžarske. Italijanska narodna manjšina je svetovalni odbor obvestila o težavah pri zaposlovanju italijansko govorečih novinarjev. Predstavniki hrvaške narodne skupnosti, nemško govoreče etnične skupine in srbske narodne skupnosti izražajo zanimanje za javno radijsko in televizijsko oddajanje v svojih jezikih ter za trajnostni dostop do teh medijev.⁴⁷

118. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da je razpoložljivost radijskih in televizijskih programov, tiskanih in digitalnih medijev v manjšinskih jezikih za narodne manjšine bistvena z različnih vidikov. Možnost, da pripadniki narodnih manjšin prejmejo informacije v svojem jeziku, je osnovni pogoj za enakopravno in učinkovito udeležbo v javnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem življenju. Manjšinski mediji povečujejo prepoznavnost narodnih manjšin in ozaveščenost o njih ter ugled manjšinskega jezika kot dejavnega komunikacijskega orodja v družbi. Ti vidiki tudi spodbujajo pripadnike narodnih manjšin, da se sami opredelijo za takšne in uporabljajo manjšinski jezik v vsakdanjem življenju. Da bi mediji dosegli celotno narodno manjšino, morajo v manjšinskih jezikih vključevati vsebine različnih žanrov (npr. lokalne in novice na državni ravni, zabavo, kulturo) ter nagovarjati različne generacije. Rednost in trajanje takšnih oddaj ter časovni intervali objavljanja tiskanih ali digitalnih medijev v manjšinskih jezikih morajo biti primerni za doseganje zgoraj navedenih ciljev in prispevati k razvoju manjšinskega jezika.⁴⁸

119. Svetovalni odbor ceni, da Radiotelevizija Slovenija še naprej zagotavlja televizijsko in radijsko oddajanje za madžarsko in italijansko narodno manjšino ter romsko narodno manjšino v njihovih jezikih. Hkrati ugotavlja precejšnje razlike v skupnem letnem trajanju teh oddaj, in sicer razmeroma omejeno trajanje v madžarskem jeziku in zelo kratko trajanje v romskem jeziku. Svetovalni odbor meni, da bi si javne radiotelevizije morale prizadevati za povečanje trajanja in pogostosti oddajanja v madžarskem in romskem jeziku. Pri programih v madžarskem jeziku

⁴⁶ Glej peto državno poročilo, str. 23 in nasl., 28, priloga 1 in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

⁴⁷ Glej Plan v 20 točkah, točka 16 in nasl., op. cit.

⁴⁸ Glej Tematski komentar št. 3, op. cit., odst. 40 in nasl.; Tematski komentar št. 4, op. cit., odst. 69.

bi to tudi zmanjšalo odvisnost od tujih oddaj. Poleg tega lahko organi v sodelovanju z italijansko narodno manjšino preučijo, kako bi lahko podprli usposabljanje in zaposlovanje italijansko govorečih novinarjev.

120. Notranje pravne obveznosti zagotavljanja državne podpore medijem za oddaje, namenjene madžarski in italijanski narodni manjšini ter romski narodni manjšini, ne veljajo za druge manjšinske skupnosti. Programi, ki so namenjeni nekaterim od njih, temeljijo na financiranju *ad hoc* in niso trajnostni. Poleg tega se, kot je bilo ugotovljeno v prejšnjem krogu spremljanja, oddajajo redko, njihovo trajanje pa je nezadostno za zadovoljitev potreb po informacijah teh manjšinskih skupnosti. Nekatere manjšinske skupnosti sploh niso prisotne na radiu in televiziji. Svetovalni odbor zato meni, da morajo slovenski organi sprejeti pravne in praktične ukrepe, ki bodo pripadnikom teh manjšinskih skupnosti olajšali dostop do medijev. Ustrezna zakonodaja, zlasti Zakon o medijih in Zakon o Radioteleviziji Slovenija, bi morala predvideti izrecno obveznost države, da podpira Radiotelevizijo Slovenija pri zagotavljanju rednega in dovolj dolgega oddajanja televizijskih in radijskih programov v jezikih teh manjšinskih skupnosti. Razmislili bi lahko tudi o vzpostavitvi kanala, namenjenega vsem manjšinskim skupnostim, o čemer se je razpravljalo v prejšnjem krogu spremljanja. Ustrezna prisotnost vseh manjšinskih skupnosti na javnem radiu in televiziji bi prav tako pripomogla k ozaveščanju večinskega prebivalstva o njih in k spodbujanju strpnosti (glej 6. člen).

121. Svetovalni odbor poziva organe, naj sprejmejo ukrepe za povečanje trajanja in pogostosti oddajanja v madžarskem in romskem jeziku v javnih medijih ter naj še naprej podpirajo oddajanje v italijanskem jeziku, vključno z reševanjem pomanjkanja italijansko govorečih novinarjev.

122. Svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo, da bodo javni mediji poskrbeli za ustrezno televizijsko in radijsko oddajanje v jezikih drugih manjšinskih skupnosti.

Uporaba manjšinskih jezikov pri upravnih in sodnih organih (10. člen)

123. V občinah, kjer živita madžarska in italijanska narodna manjšina, so vse pravne osebe javnega prava dolžne komunicirati in delati v madžarskem ali italijanskem jeziku, kadar se to zahteva ali kadar katera koli oseba, ne le pripadnik narodne manjšine, uporablja madžarski ali italijanski jezik. To velja za sodne postopke. Upravni obrazci, postopki, akti, spletne strani in napisi na stavbah so dvojezični, javni uslužbenci pa prejemajo dodatek za dvojezičnost.⁴⁹ Takšnih določb ni v zvezi z osebami, ki pripadajo manjšinskim skupnostim, ki niso madžarska in italijanska narodna manjšina.

124. Leta 2021 je bil v ustavo vključen 62.a člen o znakovnem jeziku in jeziku gluhoslepih, ki med drugim priznava, da je na narodnostno mešanih območjih zagotovljena svobodna uporaba italijanskega in madžarskega znakovnega jezika.

125. Ustava v 62. členu sicer določa, da ima "vsakdo pravico, da ... v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon", vendar ni celovite zakonodaje za izvajanje te pravice v zvezi z osebami, ki pripadajo manjšinskim skupnostim, ki niso madžarska in italijanska narodna manjšina.

126. Ministrstvo za javno upravo organizira redna posvetovanja o izvajanju dvojezičnosti v devetih občinah. Po navedbah organov⁵⁰ so kršitve pravil o uporabi madžarskega in italijanskega jezika izjema ter nastanejo predvsem zaradi nepoznavanja teh pravil.

127. Pravosodni organi navajajo, da so bili v sodnih postopkih uporabljeni madžarski, italijanski in romski jeziki. Poleg tega so organi organizirali delavnice o madžarski in italijanski pravni terminologiji za javne uslužbence na sodiščih in državnih tožilstvih, zadolžene za vodenje dvojezičnih postopkov. Ta čas na Okrožnem državnem tožilstvu v Murski Soboti ni zaposlen noben državni tožilec, ki bi obvladal madžarski jezik; kot tolmač deluje uslužbenec z dobrim znanjem madžarskega jezika.⁵¹

128. Varuh človekovih pravic je v letu 2019 Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije svetoval, naj njegova območna enota Koper/Capodistria izda e-obrazce v slovenskem in italijanskem jeziku. Enako priporočilo je bilo podano glede e-obrazcev v slovenskem in madžarskem jeziku v Prekmurju. Obe priporočili sta bili upoštevani.⁵²

129. Zagovornik načela enakosti je obravnaval pritožbo italijanskega državljanca s stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki mu je davčni organ, ki deluje na dvojezičnem območju, zavrnil uporabo italijanskega jezika v postopku obračuna dohodnine, ker ni pripadnik italijanske narodne manjšine. Zagovornik je ugotovil, da je davčni organ posegel v pravico davčnega zavezanca do uporabe jezika narodne manjšine, ugotovil pa je tudi neposredno diskriminacijo zaradi sklicevanja na državljanstvo in nepripadnost italijanski narodni manjšini.

130. Italijanska narodna manjšina še vedno poroča, da uradne spletne strani z vsebino v italijanskem jeziku, na primer spletne strani štirih dvojezičnih občin, niso v celoti prevedene v ta jezik ali pa se v tem jeziku ne posodablja

⁴⁹ V skladu z Zakonom o javni rabi slovenščine (3. člen) in Zakonom o sistemu plač v javnem sektorju (28. člen).

⁵⁰ Glej peto državno poročilo, str. 40.

⁵¹ Glej peto državno poročilo, str. 15.

⁵² Glej peto državno poročilo, str. 14, 17, 40, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

redno. Redno se dogaja, da uradni dokumenti niso hkrati na voljo v slovenskem in italijanskem jeziku. Okrožnice o pandemiji covid-19 so bile na primer sprva poslane le v slovenskem jeziku šolam, ki poučujejo v italijanskem jeziku, te pa so jih morale prevesti same. Med pandemijo se je uporaba italijanskega jezika v komunikaciji o covidu-19 počasi izboljševala. Italijanska narodna manjšina je dala pobudo za ustanovitev urada za dvojezičnost, ki bo skrbel za izboljšanje uporabe italijanščine v upravi, spremljanje s tem povezane zakonodaje in zagotavljanje praktične podpore organom.

Od leta 2022 je predvidenih 128.000 evrov letno za ustanovitev uradov za dvojezičnost v obalni samoupravni skupnosti italijanske narodnosti ter pomurski madžarski samoupravni narodni skupnosti ter za po dve delovni mesti in operativne stroške.

131. Madžarska narodna manjšina je po informacijah svojih predstavnikov kritična do stalnega pomanjkanja madžarsko govorečih javnih uslužbencev, kar povzroča preveliko odvisnost od prevodov in s tem povezane zamude.

132. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da je eden od pogojev za ohranitev manjšinskega jezika kot bistvene prvine identitete narodne manjšine in njegov prenos, da ta jezik ostane v celoti funkcionalen na vseh področjih vsakdanjega življenja, tudi na področju uprave. Zato je pomembno, da lahko pripadniki narodnih manjšin v odnosih z upravnimi organi učinkovito uporabljajo svoj manjšinski jezik. Zato morajo organi držav pogodbenic sprejeti praktične ukrepe, ki omogočajo uporabo manjšinskih jezikov. Zaposlovanje javnih uslužbencev, ki obvladajo manjšinski jezik, vključno s pripadniki narodne manjšine, je tudi način za spodbujanje sodelovanja manjšin v javni upravi.⁵³

133. Svetovalni odbor odobrava, da je pripadnikom narodnih manjšin še naprej zagotovljena pravica do uporabe madžarskega in italijanskega jezika v stikih z organi in pred sodnimi organi na narodnostno mešanih območjih ter da jo lahko uveljavljajo tudi državljani EU, ki govorijo ta dva jezika. Organom izreka pohvalo za nenehna prizadevanja za nadaljnji razvoj pravnega statusa obeh jezikov, na primer z omembo madžarskega in italijanskega znakovnega jezika v ustavi. Organi kažejo tvoren odnos ob odpravljanju pomanjkljivosti pri izvajanju zakonodaje, na primer v zvezi z dvojezičnimi dokumenti. Ustanovitev uradov za dvojezičnost je koristen ukrep. Poleg tega bi morali organi spodbujati številnejše zaposlovanje javnih uslužbencev, ki obvladajo te jezike, da bi se izognili zamudam pri dostopnosti besedil v teh jezikih in omejili stroške zaradi prevajanja.

134. Svetovalni odbor ugotavlja, da je v zakonodaji in praksi uporaba drugega odstavka 10. člena okvirne konvencije omejena na pripadnike madžarske in italijanske narodne manjšine. Pripadniki romske narodne manjšine so večinoma izključeni iz njenega področja uporabe. Svetovalni odbor zato meni, da bi morali organi sprejeti ukrepe za lažje izvajanje te določbe v zvezi z romsko narodno manjšino, na primer v občinah, kjer je pravica do izvolitve enega člana občinskega sveta, ki zastopa Rome, zagotovljena z zakonom (glej 15. člen). Organi bi se zato morali posvetovati z vsemi predstavniki romske narodne manjšine o njihovih potrebah v zvezi z uporabo romskega jezika pri organih in ustvariti pravno podlago za takšno uporabo s sprejetjem zakona o izvajanju pravic iz 62. člena ustave. Poleg tega je treba organom lokalnih oblasti pomagati pri zaposlovanju romsko govorečega osebja, pri čemer je treba upoštevati različice romskega jezika, ki se govorijo v Sloveniji.

135. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj še naprej podpirajo uporabo madžarskega in italijanskega jezika v stikih z lokalnimi vejami državne uprave, organi lokalnih oblasti in ponudniki javnih storitev na narodnostno mešanih območjih.

136. Svetovalni odbor spodbuja organe, da se posvetujejo z vsemi predstavniki romske narodne manjšine o njihovih potrebah v zvezi z uporabo romskega jezika pri organih ter da sprejmejo ustrezne pravne in praktične ukrepe, ki omogočajo takšno uporabo.

Prikaz topografskih oznak v manjšinskih jezikih (11. člen)

137. Na narodnostno mešanih območjih so bila sprejeta lokalna topografska imena v madžarskem in italijanskem jeziku, ki se uporabljajo v uradnih oznakah, obvestilih in dokumentih. Ta imena se pogosto uporabljajo tudi v gospodarskem in družbenem življenju. V dvojezičnih občinah pa so topografske oznake, ki vsebujejo imena krajev zunaj teh občin, samo v slovenščini.

138. Krajevna imena v drugih manjšinskih jezikih niso bila sprejeta, prav tako ni politike o njihovi uporabi v topografskih oznakah.

139. Madžarska in italijanska narodna manjšina sta na splošno zadovoljni z uradno rabo krajevnih imen v svojih jezikih ter poudarjata, da so pomanjkljivosti postale redke.

140. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da topografske oznake v manjšinskih jezikih prispevajo k ohranjanju lokalne jezikovne in kulturne dediščine, povečujejo ozaveščenost o lokalnih narodnih manjšinah ter sporočajo, da

⁵³ Glej Tematski komentar št. 3, op. cit., odst. 56; Tematski komentar št. 2, op. cit., odst. 160.

si neko ozemlje v sožitju delijo različne etnične skupine.⁵⁴

141. Svetovalni odbor odobrava sprejetje in večinoma dosledno rabo krajevnih imen v madžarskem in italijanskem jeziku v topografskih oznakah, zaradi česar ta imena uporabljajo tudi zasebni sektor in državljani v vsakdanjem življenju.

142. Organe spodbuja, naj še naprej podpirajo sprejetje in uporabo topografskih označb v manjšinskih jezikih.

Medkulturno izobraževanje, usposabljanje učiteljev, učno gradivo (12. člen)

143. Državno poročilo ne vključuje izčrpnih informacij o ukrepih, sprejetih na področju izobraževanja in raziskav za spodbujanje poznavanja kulture, zgodovine, jezika in vere narodnih manjšin. Svetovalni odbor zato lahko le ponovi svoj splošni pristop. V skladu s tem pristopom bi morali organi zagotoviti, da se znanje o narodnih manjšinah zagotavlja v izobraževanju (prvi odstavek 6. člena), da se pri poučevanju in učenju zgodovine v tesnem sodelovanju s predstavniki narodnih manjšin uvaja način obravnave, ki zajema več različnih stališč, ter da se zgodovinska in druga občutljiva vprašanja predstavijo na medsebojno sprejemljiv način.⁵⁵ Izobraževanje bi moralo temeljiti na neodvisnih raziskavah in biti zasnovano v sodelovanju s predstavniki narodnih manjšin, da bi se zmanjšala razširjenost negativnih stereotipov. Bistveno je, da so učitelji usposobljeni za spodbujanje spoštovanja različnih etničnih, kulturnih in jezikovnih okolij. Priprava učnih gradiv za šole narodnih manjšin in izobraževanje v manjšinskem jeziku ter za ustrezne predmete v splošnem izobraževanju (npr. zgodovina) mora biti organizirana v tesnem sodelovanju s predstavniki narodnih manjšin.⁵⁶

144. Glede ozaveščanja v izobraževanju se svetovalni odbor sklicuje na svoje ugotovitve in priporočila iz prvega odstavka 6. člena. Svetovalni odbor meni, da bi morali organi na področju raziskav sprejeti strukturiran pristop k ozaveščanju o kulturi, zgodovini, jeziku in veri manjšinskih skupnosti. Ta pristop bi moral zagotoviti ustrezno udeležbo predstavnikov manjšinskih skupnosti, da bi se okrepilo zaupanje v neodvisnost raziskave.

145. Svetovalni odbor spodbuja organe, da sprejmejo ukrepe na področju splošnega izobraževanja in raziskav za spodbujanje poznavanja kulture, zgodovine, jezika in vere narodnih manjšin.

Učinkovit dostop do izobraževanja za Rome (12. člen)

146. Vpis v vrtec v Sloveniji ni obvezen. Po uradni oceni *ad hoc* iz leta 2019 približno 35 % romskih otrok v jugovzhodni Sloveniji ni bilo vključenih v predšolsko vzgojo. Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji namenja posebno pozornost predšolski vzgoji.

147. Organi so sprejeli več ukrepov za povečanje vpisa romskih otrok v vrtece. Leta 2021 je začela veljati sprememba Zakona o vrtcih, ki v nekaterih primerih znova uvaja brezplačen vrtec. Poleg tega je Slovenija uvedla brezplačne krajše programe vrtca v letu pred vstopom v šolo za otroke, ki niso vključeni v vrtec. Ti programi so namenjeni otrokom iz ranljivih skupin. Projektni ukrepi so vključevali znižano plačilo vrtca ali popolno oprostitvev plačila za otroke iz revnejših družin. Organi zagotavljajo sredstva za plačilo višjih stroškov za skupine z romskimi otroki v vrtcu, individualno ali skupinsko delo s temi otroki in raziskave o njihovem vključevanju. Učni načrt za vrtece je bil po ocenitvi posodobljen in zdaj med drugim bolj poudarja raznolikost otrok ter vključevanje otrok iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij. Organi nameravajo oceniti in analizirati možnosti za obvezno vključitev otrok v programe predšolske vzgoje. V obdobju poročanja se je povečalo število romskih pomočnikov, ki pomagajo romskim otrokom pri vključevanju v predšolsko vzgojo in osnovnošolsko izobraževanje.⁵⁷

148. Kot del odziva na pandemijo covid-19 so se zaprle osnovne šole, izobraževanje pa je bilo organizirano prek spleta. Romski otroci so se spopadali s posebnimi težavami zaradi pomanjkanja informacijske tehnologije ali nezmožnosti njene uporabe ter težkih življenjskih razmer (pomanjkanje elektrike, delovne opreme ali podpore staršev). Po raziskavi, ki jo je opravil varuh človekovih pravic med osnovnimi šolami z romskimi učenci in romskimi pomočniki, so si osnovne šole močno prizadevale za vključevanje romskih učencev s komunikacijo ter zagotavljanjem učnega gradiva in računalnikov. Romski pomočniki so sodelovali pri izvajanju izobraževanja na daljavo tako, da so učencem pomagali razumeti naloge, pomagali pri komunikaciji z romskimi starši ali dostavljali gradivo. Kljub tem prizadevanjem vsi romski otroci nimajo učinkovitega dostopa do izobraževanja.

149. Romska narodna manjšina potrjuje, da je bil v zadnjih letih dosežen napredek pri vključevanju romskih otrok v predšolsko vzgojo, zlasti v Prekmurju. Primer je vrtec v romskem naselju Pušča (občina Murska Sobota), ki ga obiskujejo tudi otroci večinskega prebivalstva.

150. Svetovalni odbor vnovič poudarja pomen predšolske vzgoje za uspešno vključevanje otrok v splošno

⁵⁴ Glej tudi Tematski komentar št. 3, op. cit., odst. 67.

⁵⁵ Glej tudi Priporočilo Odbora ministrov državam članicam o vključitvi zgodovine Romov in/ali popotnikov v šolske učne načrte in učna gradiva (Odbor ministrov ga je sprejel 1. julija 2020 na 1380. zasedanju namestnikov ministrov).

⁵⁶ Glej Tematski komentar št. 4, op. cit., odst. 60.

⁵⁷ Glej peto državno poročilo, str. 11, 40, 42, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

izobraževanje in dokončanje tega izobraževanja ter za njihove dolgoročne zaposlitvene možnosti.

151. Odobrava, da so organi v zakonodaji in praksi sprejeli različne ukrepe za povečanje vpisa romskih otrok v predšolsko vzgojo in da v izobraževanju ni segregacije Romov. Dostop do redne predšolske vzgoje romskih otrok in njihovo sodelovanje v občolskih dejavnostih sta se nekoliko izboljšala. Starši se vse bolj zavedajo pomena predšolske vzgoje za lažje vključevanje otrok v nadaljnje stopnje izobraževanja. Romski pomočniki še naprej spodbujajo vključevanje romskih otrok v izobraževanje, ne le s sodelovanjem med otroki, starši in učitelji, temveč tudi s spodbudnim zgledom lastnega izobraževanja in zaposlitve. Kljub sprejetim ukrepom pa je stopnja vključenosti Romov v predšolsko vzgojo še vedno nižja kot pri povprečnem prebivalstvu in se razlikuje glede na geografski položaj, saj je v Prekmurju stopnja vključenosti višja kot na Dolenjskem.

152. Svetovalni odbor poziva organe, naj si v sodelovanju s predstavniki romske narodne manjšine in družinami še bolj prizadevajo za večjo vključenost romskih otrok v predšolsko vzgojo v splošnem izobraževanju.

Poučevanje v manjšinskih jezikih in manjšinskih jezikov (14. člen)

153. Na narodnostno mešanih območjih sta še vedno na voljo izobraževanje v italijanskem jeziku ter izobraževanje v slovenskem in madžarskem jeziku. Leta 2018 so se z zakonsko spremembo⁵⁸ razširile pravice madžarske in italijanske narodne manjšine na področju izobraževanja na kratkotrajno višješolsko izobraževanje ter izobraževanje otrok, mladoletnikov in mladih odraslih s posebnimi potrebami. Po navedbah organov je potrebno dodatno usposabljanje pedagoškega osebja v okviru posebnih potreb v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah.⁵⁹ Na vseh stopnjah je na voljo izobraževalno gradivo (poučevanje in učenje) v madžarščini in italijanščini.

154. Romščina se še ne poučuje na vseh stopnjah rednega izobraževanja. V šolskem letu 2021/22 je bilo poučevanje romščine kot maternega jezika uvedeno na dveh osnovnih šolah kot pilotni projekt.

155. V splošnem izobraževanju ni poučevanja v albanščini, bosanščini, hrvaščini, nemščini, makedonščini, črnogorščini in srbsščini kot manjšinskih jezikov ali poučevanja teh jezikov kot manjšinskih jezikov, od katerih se nekateri poučujejo kot tuji jeziki.⁶⁰ Organi sofinancirajo dopolnilne jezikovne tečaje albanščine, hrvaščine, nemščine in makedonščine, vendar so ti tečajji namenjeni otrokom migrantov.⁶¹

156. V izobraževalnem modelu, ki se uporablja na narodnostno mešanem območju, kjer živi madžarska narodna manjšina, se posamezni predmeti poučujejo v slovenskem in madžarskem jeziku. Po mnenju madžarske narodne manjšine je delež madžarskega jezika pri dvojezičnem pouku v praksi odvisen od učitelja in je pogosto nižji od 50 %. Poleg tega predstavniki te narodne manjšine opozarjajo na pomanjkljivost glede znanja madžarskega jezika pri učiteljih, ki poučujejo v tem jeziku, ter na potrebo po posodobitvi programov usposabljanja in metodologije poučevanja.

157. Italijanska narodna manjšina je zadovoljna s ponudbo izobraževanja v italijanščini. Njeni predstavniki poudarjajo, da bo izvajanje spremenjenega zakona, ki ureja pravice italijanske in madžarske narodne manjšine v izobraževanju⁶², zlasti spremenjeni pogoji glede znanja madžarskega ali italijanskega jezika in izpita za učitelje, pozitivno vplivalo na razpoložljivost učiteljev, ki poučujejo v italijanskem jeziku.

158. Predstavniki hrvaške narodne skupnosti, nemško govoreče etnične skupine in srbske narodne skupnosti poudarjajo potrebo po dvojezičnem izobraževanju v slovenščini in njihovem manjšinskem jeziku na predšolski, osnovnošolski in srednješolski stopnji.⁶³

159. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da je eden od namenov izobraževanja v manjšinskem jeziku ohraniti ali doseči stopnjo aktivnega znanja jezika in pismenosti, ki učencu omogoča, da uporablja jezik v javnem in zasebnem življenju ter ga prenaša na naslednjo generacijo. Da bi dosegli ta cilj, je treba manjšinske jezike vključiti v javni šolski sistem in obvezni učni načrt. Poleg tega je treba na posameznem geografskem območju zagotoviti neprekinjen dostop do poučevanja v manjšinskih jezikih in poučevanja manjšinskih jezikov na vseh stopnjah izobraževanja, od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih. Izobraževalni model (poučevanje v jeziku ali poučevanje jezika) mora biti izbran tako, da zagotavlja znanje manjšinskega jezika, pri čemer je treba upoštevati, da je treba jezike, ki se ne uporabljajo redno v družini ali v javnosti, uporabljati več šolskih ur. Pomembno je, da organi ne zavzamejo povsem pasivnega pristopa, ampak z ozaveščanjem staršev in

⁵⁸ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja, glej peto državno poročilo, str. 18, 40.

⁵⁹ Glej peto državno poročilo, str. 19.

⁶⁰ Na primer, hrvaščina in srbsščina se lahko učita kot tuja jezika v okviru obveznih izbirnih predmetov v osnovnih šolah. Nemščina se lahko uči kot prvi, drugi ali tretji tuji jezik v okviru obveznih in izbirnih programov.

⁶¹ Glej peto državno poročilo, str. 26, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi. Otroci migrantov imajo pravico do dopolnilnega pouka maternega jezika in kulture.

⁶² Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 11/18), glej peto državno poročilo, str. 18, 40.

⁶³ Zlasti v Mariboru, Celju, Apačah, Dolenjskih Toplicah (nemščina) in Novem mestu (hrvaščina, srbsščina), glej Plan v 20 točkah, točke 7–9, op. cit.

mladih dejavno spodbujajo zahteve po izobraževanju v manjšinskem jeziku. Poleg tega sta usposabljanje učiteljev in visoka raven jezikovnega znanja učiteljev bistvena za zagotavljanje izobraževanja v manjšinskih jezikih. Priprava učnih gradiv za izobraževanje v manjšinskem jeziku mora biti organizirana v tesnem sodelovanju s predstavniki narodnih manjšin.⁶⁴

160. Svetovalni odbor odobrava nadaljnji razvoj zakonodaje o izobraževanju madžarske in italijanske narodne manjšine v njihovih jezikih. Ugotavlja, da ima italijanska narodna manjšina še vedno koristi od izobraževanja v italijanščini na vseh stopnjah in da je ta izobraževalni model privlačen tudi za večinsko prebivalstvo.

161. Vendar se izobraževalni model, ki se uporablja na narodnostno mešanem območju, kjer živi madžarska narodna manjšina, od njega precej razlikuje ter v nasprotju z uradno uporabljenim izrazom "dvojezično izobraževanje" v praksi ne zagotavlja enake uporabe madžarskega in slovenskega jezika. Zdi se, da ta model v sedanji obliki ne zagotavlja, da bodo učenci v celoti obvladali madžarski jezik. Svetovalni odbor ugotavlja, da so usposobljeni učitelji, ki so sposobni poučevati v madžarskem jeziku, osnovni pogoj za izboljšanje učinkovitosti tega modela. Soglasje je, da je treba ta model izboljšati. Organi bi lahko razmislili o spodbudah v obliki posebnih štipendij za študente ali nagrad za učitelje, da bi kratkoročno in srednjeročno povečali število učiteljev, ki poučujejo v madžarskem jeziku.

162. Svetovalni odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da se v sodelovanju z romsko narodno manjšino v osnovnošolskem izobraževanju pilotno poučuje romski jezik.

Ta pobuda ustvarja možnost, da se ta jezik poučuje stalno v splošnem izobraževanju in ne le v okviru projektov. Svetovalni odbor meni, da bi bilo treba to pilotno pobudo oceniti v sodelovanju s predstavniki romske narodne manjšine. Glede na rezultate ocene bi lahko organi razmislili o uvedbi poučevanja romskega jezika tudi v drugih osnovnih šolah, ne le v dveh pilotnih. V zvezi z vrtci svetovalni odbor meni, da bi bilo treba pri ukrepih za večjo vključenost romskih otrok v predšolsko vzgojo (glej 12. člen) upoštevati tudi uporabo romščine ob slovenščini. Prav tako je treba pripraviti program za usposabljanje učiteljev romščine in izobraževalno gradivo za različne stopnje izobraževanja.

163. Svetovalni odbor ugotavlja, da ni pravice do poučevanja v jezikih drugih manjšinskih skupnosti kot manjšinskih jezikov ali do poučevanja teh jezikov kot manjšinskih jezikov. Poučevanje teh jezikov samo kot tujih jezikov ali v jezikovnih tečajih za migrante verjetno ne bo ohranilo teh jezikov kot živih manjšinskih jezikov. Poleg tega takšna ponudba ni ustrezna za manjšinske jezike, ki so zaradi svoje dolgoletne prisotnosti sestavni del kulturne dediščine Slovenije. Glede na izraženo zahtevo so organi pozvani, naj uvedejo izobraževalne modele za poučevanje hrvaščine, nemščine in srbsčine kot manjšinskih jezikov in poučevanje v teh jezikih kot manjšinskih jezikov. Poleg tega bi se morali organi posvetovati s predstavniki drugih novih narodnih skupnosti, ali je potreba po poučevanju v njihovih jezikih ali po poučevanju njihovih jezikov v splošnem izobraževanju.

164. Svetovalni odbor poziva organe, naj zagotovijo ustrezno usposabljanje učiteljev za poučevanje v madžarskem jeziku.

165. Svetovalni odbor poziva organe, naj uvedejo poučevanje v hrvaščini, nemščini in srbsčini kot manjšinskih jezikov ali poučevanje hrvaščine, nemščine in srbsčine kot manjšinskih jezikov ter se posvetujejo s predstavniki drugih novih narodnih skupnosti o njihovih potrebah glede izobraževanja v manjšinskih jezikih.

166. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj v sodelovanju s predstavniki romske manjšine ocenijo pilotni projekt poučevanja romščine v osnovnošolskem izobraževanju in razmislijo o razširitvi poučevanja romščine na druge občine, kjer živijo Romi.

Učinkovito sodelovanje v javnih zadevah in procesih odločanja (15. člen)

167. Madžarska in italijanska narodna manjšina sta še naprej zastopani na osrednji ravni z rezerviranim sedežem v državnem zboru za vsako narodno manjšino. V občinah na narodnostno mešanih območjih ima vsaka narodna manjšina v skladu z Zakonom o lokalni samoupravi vsaj enega predstavnika v občinskem svetu (39. člen). S predstavniki narodnih manjšin se je treba posvetovati na začetku postopka odločanja, kadar gre za predpise ali druge splošne akte, povezane z njihovim statusom.

168. V 20 občinah⁶⁵ imajo Romi pravico izvoliti po enega predstavnika v občinski svet, ki jih zastopa v skladu z Zakonom o lokalni samoupravi (39. člen). Organi so organizirali usposabljanja za romske svetnike, da bi jim pomagali pri opravljanju njihove funkcije v občinskih svetih in prispevali k sodelovanju Romov v občinah. Občine, razen 20 zgoraj navedenih občin, lahko ustanovijo posebno delovno telo za spremljanje položaja Romov, med drugim v skladu z Zakonom o romski skupnosti (peti odstavek 7. člena).

169. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti sofinancira delovanje krovnih organizacij madžarske in

⁶⁴ Glej Tematski komentar št. 3, op. cit., odst. 71, 73–75; Tematski komentar št. 1, Izobraževanje v skladu z Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin, sprejet 2. marca 2006, ACFC/25DOC(2006)002, str. 36; Tematski komentar št. 4, op. cit., odst. 60.

⁶⁵ Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik/Dobronak, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava/Lendva, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogoševci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Tumišče.

italijanske narodne manjšine ter romske narodne manjšine.

170. Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji⁶⁶ med drugim sestavljajo predstavniki ministrstev in Urada Vlade Republike Slovenije za narodnosti ter po en predstavnik vsake nove narodne skupnosti. Naloge tega posvetovalnega telesa so med drugim sprejemanje stališč do predlogov vladnih odločitev, spremljanje in ocenjevanje uresničevanja pravic pripadnikov teh manjšinskih skupnosti v skladu z mednarodnimi obveznostmi Slovenije ter spremljanje sprejemanja in izvajanja ukrepov na ustreznih področjih. Mandat članov sveta je vezan na mandat vlade, zato se je iztekel marca 2020. Vlada je novi svet ustanovila avgusta 2021, njegovi člani pa so bili imenovani decembra 2021.⁶⁷

171. Leta 2020 je bila ustanovljena Delovna skupina za trajni dialog s predstavniki nemško govoreče etnične skupine v Republiki Sloveniji, v kateri so predstavniki organov oblasti in krovnega združenja etnične skupine.⁶⁸ Do zdaj se je sestala dvakrat.

172. Predstavniki Romov, ki živijo v občinah, ki niso med 20 občinami, navedenimi v Zakonu o lokalni samoupravi, so nezadovoljni, ker nimajo pravice izvoliti člana občinskega sveta, ki bi jih zastopal.

173. Po mnenju predstavnikov manjšinskih skupnosti, na katere se to nanaša, se Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji sestaja prerediti, da bi bil forum za učinkovit dialog o pravicah pripadnikov teh manjšinskih skupnosti. Njegovo delo je bilo moteno zaradi dejstva, da je treba njegove člane po menjavi vlade na novo imenovati, in zaradi zamud pri imenovanju. Sogovorniki menijo, da svet ne zagotavlja posvetovanja in učinkovitega sodelovanja pripadnikov teh manjšinskih skupnosti. Menijo tudi, da bi bilo treba spremeniti ime sveta, ki omenja nekdanjo Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, da bi odražalo, da so posamezne manjšinske skupnosti sestavni del sodobne Slovenije.

174. Nemško govoreča etnična skupina je organom predlagala, naj povečajo pogostost sestankov delovne skupine za trajni dialog in med sestanki delovne skupine skličejo projektne skupine, zadolžene za posamezne teme, da bi pospešili njeno delo.

175. Svetovadni odbor je bil obveščten, da predstavniki sedmih zgoraj navedenih manjšinskih skupnosti zdaj preučujejo možnost ustanovitve skupne politične stranke, da bi dobili zastopnost v državnem zboru.

176. Svetovadni odbor vnovič poudarja, da učinkovito sodelovanje pripadnikov narodnih manjšin v javnem življenju vključuje sodelovanje in zastopanje pri upravljanju javnih zadev nacionalnih, regionalnih in lokalnih organov ter izvoljenih organov. Ni dovolj, da države pogodbenice le formalno ustanovijo organe za posvetovanje s pripadniki narodnih manjšin. Pomembno je zagotoviti, da je obveznost posvetovanja s takšnimi organi zapisana v zakonodaji in da njihovo delo ustrezno odraža dejanske potrebe narodnih manjšin ter bistveno vpliva na sprejemanje odločitev. Delo posvetovalnih organov mora biti redno in stalno, njihovi sestanki pa morajo biti pogosto sklicani.⁶⁹

177. Svetovadni odbor ugotavlja, da zagotovljena zastopnost madžarske in italijanske narodne manjšine v državnem zboru in ureditev na narodnostno mešanih območjih lahko spodbujata učinkovito posvetovanje in sodelovanje pripadnikov teh narodnih manjšin.

178. Svetovadni odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da imajo Romi pravico izvoliti predstavnika občinskega sveta v razmeroma številnih občinah (20), da romski svetniki sodelujejo pri oblikovanju lokalne politike, na primer glede življenjskih razmer in dostopa Romov do izobraževanja, ter da organi organizirajo usposabljanje za romske svetnike. Vendar občine, v katerih živijo Sinti na območju Kranjske Gore in Jesenic na Gorenjskem, niso med dvajsetimi občinami, ki so navedene v Zakonu o lokalni samoupravi. Revizija zakonodaje o romski narodni manjšini, o kateri poteka razprava, bi bila priložnost, da se na seznam iz tega zakona dodajo ustrezne občine. V zvezi z Romi, ki so se nedavno naselili v mestih, kot so Ljubljana, Maribor, Celje in Ptuj, bi morali državni organi dejavno spodbujati organe lokalnih oblasti, da ustanovijo posebno delovno telo za spremljanje položaja Romov, med drugim v skladu s petim odstavkom 7. člena Zakona o romski skupnosti.

179. V nasprotju z madžarsko in italijansko narodno manjšino romska narodna manjšina nima rezerviranega sedeža v državnem zboru. Poleg tega pripadniki nemško govoreče etnične skupine in novih narodnih skupnosti nimajo zagotovljene zastopnosti niti v državnem zboru niti v občinskih svetih. Hkrati pripadniki teh manjšinskih skupnosti živijo tudi v občinah, kjer je zagotovljena zastopnost madžarske in italijanske narodne manjšine ter romske narodne manjšine.⁷⁰ Organi bi zato morali sodelovati s predstavniki manjšinskih skupnosti, ki nimajo

⁶⁶ Ustanovljen je bil na podlagi Deklaracije Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji Državnega zbora iz leta 2011.

⁶⁷ Glej peto državno poročilo, str. 12 in nasl., 27 in nasl., 45, 50, in dodatne informacije, ki so jih predložili slovenski organi.

⁶⁸ Glej informacijo Odbora strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih o izvajanju priporočil za takojšnje ukrepe s strani Slovenije, MIN-LANG(2021)IRIA3, str. 4.

⁶⁹ Glej Tematski komentar št. 2, op. cit., odst. 9, 71, 107, 117.

⁷⁰ Na primer volilni okraj poslanca, ki zastopa madžarsko narodno manjšino, zajema občini Dobrovnik/Dobronak in Lendava/Lendva, kjer imajo Romi zagotovljen sedež v občinskih svetih.

Dodatne občine z zagotovljeno zastopnostjo Romov v občinskih svetih vključujejo kraje, v katerih tradicionalno živijo druge

zagotovljene zastopanosti, glede tega, kako bi se lahko njihovi interesi najučinkoviteje zastopali v izvoljenih organih. Na ravni občin bi lahko organi razmislili o zagotovitvi rezerviranih sedežev v občinskih svetih za druge manjšinske skupnosti in/ali dejavno spodbujali ustanovitev posebnih delovnih teles, podobnih tistim, ki so predvidena v Zakonu o romski skupnosti.

180. Glede na kritične pripombe predstavnikov manjšin svetovalni odbor ugotavlja, da vladni svet za vprašanja, ki se nanašajo na nove narodne skupnosti, ne zagotavlja njihovega rednega posvetovanja in sodelovanja. Zagotoviti je treba neprekinjeno delovanje sveta in ga predvsem izboljšati, da bo obravnaval vse zadeve, ki se predstavnikom teh manjšinskih skupnosti zdijo pomembne, vključno s parlamentarnimi pobudami za ureditev njihovega statusa, da se bo pogosteje sestajal ter da se bodo njegove odločitve upoštevale.

181. Čeprav je pozitivno, da so organi ustanovili delovno skupino za trajni dialog s predstavniki nemško govoreče etnične skupine, je bilo število srečanj od leta 2020 (dva) premajhno za zagotovitev učinkovitega posvetovanja in sodelovanja. Potrebna bi bila pogostejša srečanja in prožne metode dela, da bi pripravili ukrepe v politikah in zakonodaji za to manjšinsko skupnost.⁷¹

182. Da bi okrepili zmogljivosti krovnih združenj zgoraj navedenih sedmih manjšinskih skupnosti, morajo organi sofinancirati njihovo delovanje in osebje. To je v interesu tudi samih organov v okviru njihovega sodelovanja s krovnima organizacijama v obeh posvetovalnih telesih.

183. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj zagotovijo učinkovito sodelovanje in zastopnost vseh manjšinskih skupnosti v javnih zadevah v tesnem sodelovanju z njimi in v skladu z njihovimi različnimi potrebami.

Učinkovito sodelovanje v družbenem in gospodarskem življenju (15. člen)

184. Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 vključuje ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti. Vendar je absolutno število brezposelnih Romov v obdobju poročanja večinoma ostalo enako.

185. Po navedbah organov so glavne ovire pri vključevanju brezposelnih Romov na trg dela nizka raven izobrazbe, delovnih izkušenj in sposobnosti ter pripravljenosti za dejavno prepoznavanje lastnih sposobnosti in interesov pri izobraževanju in izbiri poklica. Leta 2018 je bilo zaradi izboljšanja ravni izobrazbe brezposelnih Romov in pridobivanja delovnih izkušenj 333 Romov vključenih v ukrep aktivne politike zaposlovanja "usposabljanje in izobraževanje (neformalno in formalno izobraževanje, usposabljanje na delovnem mestu, delovni preizkus itn.)". Število Romov, vključenih v programe aktivne politike zaposlovanja, delavnice o storitvah na trgu dela in karierna središča, se je nekoliko povečalo s 3.264 (2017) na 3.662 (2018).⁷²

186. Po besedah sogovornikov iz romske narodne manjšine je dostop Romov do zaposlitvenih možnosti na območjih njihove tradicionalne naselitve precej omejen, zato jih veliko išče zaposlitev predvsem v sosednjih državah, kjer se ne počutijo diskriminirane in so bolje plačani.

187. Predstavniki madžarske narodne manjšine menijo, da gospodarske razmere v Prekmurju, za katere je značilna razmeroma visoka brezposelnost, zaskrbnjuječe prispevajo k asimilaciji pripadnikov te narodne manjšine, saj imajo ljudje manj možnosti za iskanje zaposlitve ali ustanovitev podjetja in selitev v druge dele Slovenije ali v tujino. Za izboljšanje gospodarskih razmer sta bila uvedena dva gospodarska programa – enega financira Slovenija, drugega pa Madžarska. V letu 2021 sta Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo in Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost sklenila pogodbi o izvajanju in financiranju Programa spodbujanja gospodarske osnove madžarske narodne skupnosti za obdobje 2021–2024. Vrednost programa je 2.800.000 evrov, namenjen pa je spodbujanju naložb (vključno z razvojem obstoječih podjetij in infrastrukture), turizma in novih proizvodov v Prekmurju ter s tem spodbujanju zaposlovanja. Program je že omogočil ustvarjanje novih delovnih mest.

188. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da pripadniki narodnih manjšin pogosto živijo na obmejnih in drugih območjih, ki so oddaljena od političnih in gospodarskih središč. Zato se lahko spopadajo s težjimi družbenimi in gospodarskimi razmerami kot večinsko prebivalstvo. Države pogodbenice bi morale sprejeti posebne ukrepe za povečanje možnosti sodelovanja v družbenem in gospodarskem življenju za pripadnike narodnih manjšin, ki živijo na obrobni in/ali gospodarsko ogroženih območjih.⁷³

189. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da sodelovanje v družbenem in gospodarskem življenju zajema širok nabor vprašanj, vključno z dostopom do ustreznega stanovanja (glej 4. člen), dostopom do izobraževanja (glej 12. člen) ter dostopom do zaposlitve v javnem in zasebnem sektorju.⁷⁴

190. Svetovalni odbor izreka organom pohvalo za uvedbo Programa spodbujanja gospodarske osnove madžarske

manjšinske skupnosti, na primer Črnopolje (Srbi), Metlika (Hrvati) ali Semič (Nemci).

⁷¹ Glej oceno Odbora strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih o izvajanju priporočil za takojšnje ukrepe iz petega ocenjevalnega poročila o Sloveniji, MIN-LANG(2021)11, odst. 23.

⁷² Glej peto državno poročilo, str. 28, 46, 48.

⁷³ Glej Tematski komentar št. 2, op. cit., odst. 42.

⁷⁴ Glej prav tam, odst. 24.

narodne skupnosti za obdobje 2021–2024. Ta ukrep priznava, da je asimilacija narodnih manjšin lahko posledica več dejavnikov. Vključevanje zasebnega sektorja v varstvo narodnih manjšin potrjuje, da je varstvo manjšin skrb celotne družbe. Svetovalni odbor tudi ugotavlja, da bi navedeni program lahko koristil tudi Romom, ki živijo v Prekmurju.

191. Svetovalni odbor je zadovoljen z dejstvom, da je v programe aktivne politike zaposlovanja vključenih veliko Romov (3.662) in da se je njihovo število v zadnjih letih povečalo. Žal pa se zdi, da ti ukrepi doslej niso imeli večjega vpliva na zaposlovanje Romov. Svetovalni odbor se zaveda, da je ta izziv povezan z obiskovanjem pouka Romov in njihovimi življenjskimi razmerami, ter se sklicuje na s tem povezane ugotovitve in priporočila (4. člen). Poleg tega poziva organe, naj še naprej izvajajo ukrepe za Rome v formalnem in neformalnem izobraževanju. Svetovalni odbor prav tako poziva organe, naj preučijo, koliko bi lahko bili Romi vključeni v oblikovanje in izvajanje strategij ali programov gospodarskega razvoja za Dolenjsko in Belo krajino.

192. Svetovalni odbor spodbuja organe, naj okrepijo prizadevanja za povečanje zaposlovanja Romov, vključno s programi, ki izboljšujejo dostop romskih žensk do trga dela.

Dvostransko in večstransko sodelovanje (17. in 18. člen)

193. Slovenija sprejema ukrepe za varstvo narodnih manjšin v okviru dvostranskih sporazumov in čezmejnega sodelovanja. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti podpira razvoj čezmejnega sodelovanja v korist pripadnikov narodnih manjšin. Poleg tega občine in manjšinske organizacije organizirajo čezmejne izmenjave s sosednjimi državami, kot so Avstrija, Hrvaška, Madžarska in Italija.⁷⁵

194. Svetovalni odbor vnovič poudarja, da lahko sodelovanje države pogodbenice s sosednjimi in drugimi zainteresiranimi državami učinkovito dopolnjuje zaščitne ukrepe na državni ravni in podpira razvoj infrastrukture narodnih manjšin, na primer na področjih, kot sta priprava izobraževalnega gradiva ali usposabljanje učiteljev.

195. Svetovalni odbor odobrava ukrepe, ki jih Slovenija sprejema za zaščito narodnih manjšin v okviru čezmejnega sodelovanja.

196. Organe spodbuja, naj še naprej sodelujejo s sosednjimi in drugimi zainteresiranimi državami v korist pripadnikov narodnih manjšin.

⁷⁵ Glej peto državno poročilo, str. 12, 50.

Svetovalni odbor o Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin je neodvisno telo, ki Odboru ministrov Sveta Evrope pomaga pri ocenjevanju ustreznosti ukrepov, ki so jih pogodbenice okvirne konvencije sprejele za uresničevanje v njej določenih načel.

Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, ki jo je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel 10. novembra 1994 in je začela veljati 1. februarja 1998, določa načela, ki jih morajo države spoštovati, in cilje, ki jih morajo doseči, da bi zagotovile varstvo narodnih manjšin. Besedilo okvirne konvencije je med drugim na voljo v angleškem, francoskem, slovenskem, hrvaškem, nemškem, madžarskem, italijanskem, romskem in srbskem jeziku. To mnenje vsebuje oceno svetovalnega odbora po njegovem petem obisku v Sloveniji.

www.coe.int/minorities

Svet Evrope je vodilna organizacija za človekove pravice na celini. Sestavlja ga 46 držav članic, med katerimi so tudi vse države članice Evropske unije. Vse države članice Sveta Evrope so podpisale Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic, pogodbo za zaščito človekovih pravic, demokracije in pravne države. Izvajanje konvencije v državah članicah nadzoruje Evropsko sodišče za človekove pravice.

SVET EVROPE

CONSEIL DE L'EUROPE